

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Možnosti začlenění muslimů do české společnosti pomocí procesu vzdělávání: příklad muslimské komunity v Praze

Bakalářská práce

Autor: Michaela Kvasnicová
Studijní program: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.
Oponent práce: ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Kvasnicová

Studium: P20P0627

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Možnosti začlenění muslimů do české společnosti pomocí procesu vzdělávání: příklad muslimské komunity v Praze**

Název bakalářské práce AJ: Options of Integration of Muslims into Czech society through education: The example of the Muslim community in Prague

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se věnuje problematice začlenění muslimů do české společnosti a zabírá se muslimy trvale usazenými v České republice, a to konkrétně v hlavním městě Praha. Obsah práce se zaměřuje na integrační procesy a zejména na identifikační rovinu začlenění v rámci retrospektivního hodnocení a konkrétně pak v případě soužití s českou společností během vzdělávacího procesu. V teoretické části bude nejprve objasněna terminologie užívaná v této bakalářské práci a dále bude rozpracován přístup k integraci menšin v českém školství. Praktická část se pak bude věnovat kvalitativnímu výzkumu, jehož cílem je objasnit možnosti začlenění, a to skrze pohled participantů z řad z muslimů v Praze.

Klíčová slova:

Začlenění, vzdělávání, muslimové, integrace, Praha, minorita

Key words:

integration, education, Muslims, integration, Prague, minority

KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. 3. dopl. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003.

LAZAROVÁ, Bohumíra, HLOUŠKOVÁ, Lenka, TRNKOVÁ, Kateřina, POL, Milan a LUKAS, Josef. Řízení inkluze ve škole. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015.

LAZAROVÁ, Bohumíra, POL, Milan. Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2002.

LHOŤAN, Lukáš. Islám a islamismus v České republice. 2., dopl. vyd. Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2013.

MENDEL, Miloš, BEČKA, Jiří. Islám a české země. Olomouc: Votobia, 1998.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009.

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.11.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením vedoucího bakalářské práce. Také prohlašuji, že jsem uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Chtěla bych v první řadě poděkovat panu Mgr. Luďku Jirkovi, Ph.D. za cenné rady, podporu a odborné vedení při mém zpracování této bakalářské práce. Mé díky patří také všem zúčastněným respondentům, bez kterých by nedošlo k realizaci mé práce.

Anotace

KVASNICOVÁ, Michaela. Možnosti začlenění muslimů do české společnosti pomocí procesu vzdělávání: příklad muslimské komunity v Praze. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023, 60 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce je zaměřena na možnosti začlenění muslimské komunity do české společnosti prostřednictvím procesu vzdělávání, a to konkrétně na příklad muslimské komunity v Praze. Práce se zabývá tím, zda a jak efektivně přítomnost muslimů ve vzdělávacím systému České republiky ovlivňuje jejich začlenění do majoritní společnosti, jak je česká společnost vnímá, a naopak, jak oni vnímají ji. Cílem práce je objasnit výrazné rozdíly těchto dvou komunit a zároveň zjistit, jak se z pohledu muslimů, kteří přicestovali do České republiky a rozhodli se tu studovat, jejich začlenění a soužití s českou společností daří i přes kulturní rozdíly. V teoretické části jsou objasněny pojmy a definice, kterými se v této práci nejvíce zabývám. Druhá část práce obsahuje analýzu dat, které byly získány skrze kvalitativní výzkum za pomoci polostrukturovaných rozhovorů.

Klíčová slova: začlenění, vzdělávání, muslimové, integrace, Praha, minorita, majoritní společnost

Annotation

KVASNICOVÁ, Michaela. Options of Integration of Muslim into Czech society through education: The example of the Muslim community in Prague. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové. 2023, 60 pp. Bachelor's Degree Thesis.

This bachelor thesis focuses on the possibilities of integrating the Muslim community into the Czech society through the process of education, specifically on the example of the Muslim community in Prague. The thesis deals with whether and how effectively the presence of Muslims in the educational system of the Czech Republic affects their integration into the majority society, how the Czech society perceives them, and vice versa, how they perceive it. The aim of the thesis is to shed light on the significant differences between the two communities, and at the same time to find out how, from the point of view of Muslims who have come to the Czech Republic and decided to study here, their integration and coexistence with the Czech society is going well despite the cultural differences. The theoretical part explains the concepts and definitions that I am most concerned with in this thesis. The second part of the thesis contains an analysis of data that was collected through qualitative research using semi-structured interviews.

Keywords: integration, education, Muslims, integration, Prague, minority, majority society

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Vymezení pojmů	11
2.1. Islám – zdroj autentického bytí ve světě	11
2.2. Muslim.....	13
2.3. Význam slova muslimský a islámský.....	14
2.4. Procesy začlenění	15
2.4.1. Asimilace.....	15
2.4.2. Integrace	16
2.5. Pojmy a definice	17
3. Muslimská migrace do Evropy	18
3.1. Muslimové v České republice	21
3.2. Ustanovení Muslimské obce a mešita jako společný prostor	22
4. Vzdělávání muslimů v České republice.....	23
4.1. Vzdělávání v českých a muslimských společenstvích	25
4.2. Role náboženství a jinakosti v českých školách.....	26
5. Metodologie výzkumu	29
5.1. Cíl výzkumu	30
5.2. Struktura otázek.....	31
5.3. Metoda výzkumu	32
5.4. Výzkumné prostředí	34
5.5. Etika výzkumu	34
5.6. Charakteristika respondentů	36
6. Analýza	38
6.1. Výhody migrace do ČR oproti jiným zemím	38
6.2. Začlenění do české společnosti pomocí vzdělávacího systému	40
6.3. Soužití s českou společností	44

7. Závěr analytické části.....	52
8. Transkulturní reflexe.....	54
9. Závěr.....	56
10. Zdroje.....	58

1. Úvod

V této bakalářské práci se věnuji problematice a možnostem začlenění muslimské komunity do majoritní, české společnosti. Práce se věnuje muslimům, kteří jsou trvale usazení v České republice. Důvodů, proč jsem si vybrala toto téma, je hned několik. Tím nejhlavnějším je skutečnost, že se v mých očích tato problematika jeví jako nedostatečně studovaná. V mnoha západních státech je tato problematika již probíraná a to z různých důvodů. Zejména mají západní státy mnohem delší tradici imigrace muslimů a rovněž udržují širokou pozici multikulturalismu a multireligiozity. Tím pádem mají se samotnou problematikou integrace „muslimských“ menšin do majoritní společnosti více zkušeností a tato problematika je také déle studovaná. V západních státech se také objevovaly a objevují různé formy radikalizace muslimů a s tím Česká republika nemá příliš zkušeností. V České republice je však samotná existence muslimské menšiny stále relativně novou záležitostí. Muslimové jsou tak v České republice minoritou, která se až v posledních letech dostává do většího centra pozornosti a diskuze a to zejména mediální. Nejen z důvodu menšího počtu muslimských komunit v České republice se však české a západní možnosti studia muslimů v mnoha aspektech odlišují. Zároveň si mohou být vzájemnou inspirací. Příkladem takové inspirace může být vnímání rodiny. Na rozdíl od české individualistické společnosti klade islám velkou důležitost na rodinné vazby. Pro muslimy je dle Koránu dokonce hříchem odvrátit se od svých příbuzných a rodinných vazeb.

V západních státech je při pohledu na problematiku muslimské menšiny a jejího začleňování kladen důraz zejména na porozumění kulturním a náboženským vlivům, které ovlivňují působení muslimské menšiny v majoritní společnosti.¹ V českém kontextu se zkoumá primárně migrace muslimů do Evropy, zejména od dob Osmanské říše, kdy do Čech přicházeli muslimští obchodníci nebo vojáci.² Dalším tématem může být postavení muslimských žen v české společnosti, které je ovlivňováno jak jejich náboženskou tradicí, tak západním feminismem. Toto je však opět spojené spíše s mediálním prostředím, kterému se v této práci primárně nevěnuji. Islámská náboženská tradice je od křesťanské, která je majoritní v České republice, výrazně odlišná a to může často některé jedince vést k neúplnému pochopení muslimské komunity. Mým cílem, kterého chci ve své práci dosáhnout, je poukázat na to, že i skrze výrazné rozdíly spolu mohou tyto dvě komunity vést rovnocenný život na základě respektu. Ráda bych tedy přiblížila možnosti začlenění této

---

¹ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. s. 29

² SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. s. 74

minority do majoritní společnosti a to zejména, jak se v současné době daří, anebo nedaří začlenění z pohledu muslimů, kteří se rozhodli do České republiky přicestovat a studovat zde.

Situace muslimů v České republice je komplexní záležitost. Mé hledisko je upřeno primárně na sociální rovinu soužití a jak systém vzdělávání, kterým respondenti v České republice prošli nebo procházejí, ovlivnil jejich soužití s českou komunitou. V teoretické části práce nejprve objasním terminologii a rozpracuji pojmy, které jsou pro bakalářskou práci stěžejní. Jelikož v práci primárně směřuji k možnostem začlenění této minority skrze vzdělávací proces, použiji pro metodologickou část metodu polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivci z muslimské komunity, kteří žijí nebo studují v hlavním městě Praha. Důvodem pro výběr města Prahy je její kosmopolitní charakter, který vytváří možnost získat více respondentů z řad muslimských studentů právě v tomto městě, ale Praha také nabízí větší možnosti přijetí právě díky svému multikulturnímu charakteru. Nemusí tak docházet pouze k negativistickému vymezování se vůči muslimům. Jsem si zároveň vědoma toho, že v jiných oblastech České republiky, zejména v menších městech a regionech, by výsledky mohly být rozdílné. Rozhovory jsou někdy poskytovány retrospektivně. Respondenti tak hodnotí nejen jejich současné soužití s českou společností, ale také poukazují na své zkušenosti z minulosti.

2. Vymezení pojmů

V teoretické části nejprve vymezím nejprve pojmy, které jsou pro tuto práci klíčové. Jelikož se má práce zaměřuje na sociální rovinu a začlenění muslimské komunity do majoritní společnosti, nevysvětluji systém a doktrínu islámu velice podrobně. Zároveň pojmy, které je třeba objasnit, popisuji sestupně, tedy od samotného náboženství až po společenský kontext, abych ještě více upozornila na sociální rovinu této práce.

2.1. Islám – zdroj autentického bytí ve světě

Islám je jedním z mnoha náboženství, které je dnes praktikováno v České republice. Stále ale jeho stoupenci tvoří výraznou minoritu, i navzdory tomu, že je islám druhým nejpočetnějším náboženstvím světa. Jelikož muslimové věří pouze v jediného Boha, jedná se o náboženství striktně monoteistické.³ V Islámské tradici je vše, podle čeho se muslimové řídí, od pravidel pro jejich každodenní život, udáno Alláhem. To se projevuje i v tom, že i ty nejmenší detaily ze života muslimů podmiňuje právě Alláh. Obecně západní společnosti, které vznikaly pod vlivem křesťanské náboženské tradice, hůře přijímají fakt, že Bůh může vydávat příkazy, které jsou morální povahy.⁴ Z toho mohou vycházet určitá nepochopení ze strany majoritní společnosti. Česká společnost je navíc ateistická a vzhledem k tomu Češi hůře přistupují k faktu, že by jejich pravidla chování měla určovat nějaká duchovní autorita nebo něco jiného než legislativní zákon jako takový. V tomto můžeme spatřovat jeden z hlavních rozdílů, který ovlivňuje přístup k životu. Dokonce i samotné slovo Islám znamená „odevzdání se“ a oním odevzdáním je myšleno odevzdání se vůli Boží.

Pokud v práci používám pojem kultura, vztahuji jej k jeho sociálnímu rozměru. Samotný pojem kultura je hodně široký, ale vyzdvihnout můžeme dvě pojetí. V prvním pojetí, které zahrnuje širší okruh, bychom mohly kulturu definovat jako vše, co vytváří společnost a to od materiálních výsledků lidské činnosti až po duchovní aspekty vytvořené na základě adaptace na přírodní prostředí. To se zároveň reprodukuje socializací: „*Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.*“⁵ Ve druhém, užším pojetí uplatňovaném v antropologii nebo interkulturní psychologii, je pojem kultura

---

³ Monoteismus = víra v jednoho boha, opakem je polyteismus, tedy víra ve dva či více bohů.

⁴ SCHWEIDLER, Walter. *Human rights and human dignity*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 2012. s. 255

⁵ MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální psychologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. s.32

vztahován spíše k projevům chování.⁶ K tomuto pojetí směřuji a používám ho v této práci. Konkrétně bychom do tohoto označení mohli zahrnout odraz lidského chování v závislosti na hodnotovém systému, jazyku, zvyklosti, morálce nebo náboženství.

Nejvyšší bytostí Islámu je Alláh, který skrze své proroky promlouvá ke svým věřícím. Tím nejvýznamnějším a také posledním z nich je Muhammad. Promluvením tohoto proroka byl Islám dovršen a západní historická věda od této doby datuje vznik Islámu. Stalo se tak v 7. století našeho letopočtu.⁷ Muhammad je tedy považován za zakladatele Islámu a právě jemu sdělil Alláh svatou Pravdu. Muhammad se narodil v Arábii do polyteistického prostředí a žil ve městě Mekka. Ve svých spisech se vyjadřuje přívětivě k jiným náboženstvím, jako například k židovství nebo křesťanství. Polyteismus je ale pro Islám nevýslovným hříchem. Dokonce i jedna z vůdčích osobností islámské právní školy⁸ Al-Shafi'i⁹ tvrdil, že kdokoli soudí podle sebe, je objektivně polyteista.¹⁰ To je tedy v tomto náboženství, které má pouze jednu výhradní autoritu, hříchem. Muslimové mohou podle svého uvážení jednat a rozhodovat se jen do určité míry, ale nikdy nemohou své činy uskutečňovat v rozporu se Svatým písmem. I Češi mají pravidla, v rámci kterých musí jednat, a pokud učiní něco protizákonného, následuje pro ně určitá sankce. V Islámu ale následný trest není pouhou sankcí, ale porušení pravidel je mnohem více osobní a postih sahá až do morálních a zásadních rovin jejich přesvědčení.

Dnes je islámské náboženství rozšířeno po všech kontinentech. S muslimy a islámským světem je v dnešní době rovněž spojená vysoká natalita. Tím nechci naznačovat, že by samotný fakt náboženství mohl utvářet nebo formovat sociální jednání lidí a s tím spojenou vysokou míru natality, ale prostým propočtem věřících a natality docházíme k závěru, že by se mohl islám v budoucnu stát právě tím náboženstvím, které bude na světě nejrozšířenější. Některé studie pak udávají, že porodnost v islámských zemích je okolo 6,4 dětí na jednu ženu.¹¹ I přesto, anebo možná právě i proto je islám v evropské tradici často odsuzován, anebo na něj není nahlíženo pozitivní perspektivou, jako například na jiná

---

⁶ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010. s. 45

⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 9

⁸ Islámské právní školy, také známé jako *madhaby*, jsou školy, kde se vyučuje islámské právo. Je jich několik a každá škola má své vlastní interpretace práva, které je založené na základních zdrojích islámského práva, Koránu a sunně.

⁹ Zakladatel šafi'iovské právní školy.

¹⁰ SCHWEIDLER, Walter. *Human rights and human dignity*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 2012. s. 262

¹¹ MAŘÍKOVÁ Karla. *Porodnost v islámských a afrických zemích zhoršuje klima*. ParlamentníListy.cz [online]. [cit. 11.4.2023]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/profilu/Karla-Marikova-111879/clanek/Porodnost-v-islamskych-a-africkych-zemich-zhorsuje-klima-79253>

náboženská vyznání. Můžeme si obecně pokládat otázku, proč je právě islám náboženstvím, které někteří Češi hůře přijímají, ale odpověď bychom hledali velmi těžko. Důležité jsou historické příčiny, ale důvodem může být i skutečnost, že Češi nemají s muslimy častý osobní kontakt.

Pro důstojné a rovnocenné soužití muslimů s majoritní společností je však důležité vyvarovat se etnocentrickému pohledu, kvůli kterému zaujaté postoje na muslimskou náboženskou komunitu vznikají. V každé skupině, ať už náboženské, etnické, zájmové nebo jiné, se lidé odlišují v míře radikalizace nebo umírněnosti. Důležité je dokázat rozlišit náboženské normy a pravidla od sociálního rozměru náboženství – tedy, jak si daný koncept vykládají přímo sami věřící. Islám byl vždy ohraničen principem jedinství boží, ale samozřejmě záleží na konkrétním výkladu daných pravidel víry: „*Konzervativní islámské směry historicky využívaly tohoto principu k omezování různých liberálních i extrémních tendencí.*“¹² Každý člověk je individuum a je ovlivněný sociálním prostředím, a proto nelze na celý islám vztáhnout jeden obecně platný - s náboženskými definicemi svázaný - názor. Náboženské normy samy o sobě nejsou extremistické nebo radikální, důležití jsou lidé, kteří normy uvádí do praxe, protože se na ně odvolávají s nějakým účelem.

2.2. Muslim

Muslimové tvoří v České republice menšinu. V posledních letech ale jejich počet na české území roste. Podle posledního sčítání lidu, které proběhlo v roce 2021, se jako muslim identifikuje 0,2% populace České republiky a to je přes 11 tisíc jedinců.¹³ Je tak patrné, o jak malou menšinu se jedná.

Existují dvě hlavní větve islámu a sunnitě a šíité. Toto rozdělení pochází z islámské historie, kdy po smrti Muhammada, prvního a posledního proroka, bylo nutné ustanovit nástupce. Muslimská komunita se v názoru na nástupce rozcházela. Sunnitě uznávali legitimitu chalífů a Šíité hlásali, že jediným oprávněným nástupcem Muhammada je jeho bratranec Alí.¹⁴ V českém prostředí, stejně jako po celém světě, je větší zastoupení muslimů,

---

¹² GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. s. 333

¹³ *Obyvatelstvo podle náboženské víry*. Český statistický úřad [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira?fbclid=IwAR3uMpMGJohVktiKfWYmw9FN5kp6ALF1A8OmtSHm41UAk2A9uCO4d7UH3wM>

¹⁴ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy, 2008. s. 46

kteří spadají do sunnitského směru. Sunnitskou větev pak tvoří přibližně 85 % všech muslimů.¹⁵

Muslimská komunita v České republice se skládá převážně z přistěhovalců a jejich potomků. Nejvíce se v České republice usazují muslimové z Turecka, Bosny a Hercegoviny, Čečenska, Afghánistánu, Iráku, Íránu, ale i z dalších zemí. Přestože tito jedinci pochází z různých států a jsou tedy národností odlišní, mají společnou jejich náboženskou identitu. Důležitý tedy však sociální aspekt náboženství, který může být v konkrétních zemích rozdílný. Například Turecko je více modernizovanou zemí a díky vlivu západních hodnot si muslimové vykládají Islám jinak než třeba v Iráku, který se západními vzory řídí ztelně méně a jehož hodnotový systém se liší. Velkou část tvoří v České republice také uprchlíci, kteří ze zemí svého původu přišli do České republiky kvůli válce nebo z politických důvodů. Příkladem je Bosna a Hercegovina, odkud z důvodu válečného konfliktu migrovala do České republiky spousta muslimů.¹⁶ V České republice je však mnoho rozličných skupin muslimů a vedle první generace zde žijí již i další generace, které se v České republice narodily. V neposlední řadě roste i počet konvertitů k islámu z řad českých občanů.

2.3. Význam slova muslimský a islámský

Pokud čteme, hovoříme nebo slyšíme o Islámu, můžeme se setkat s dvěma pojmy - „islámský“ a „muslimský.“ Tato slova jsou někdy užívána jako synonyma, ale jejich význam se liší. Autorka Eva Pavlíková ve své knize *Muslimští migranti a český sekulární stát*¹⁷ vysvětluje rozdíly mezi těmito slovy. Toto slovo se obecně používají bez vědomí jejich rozdílnosti, ale jako synonyma nemohou být používána. Pokud použijeme pojem muslimský, myslíme tím vše, co patří k islámskému náboženství, životu i praxi. Slovo muslimský pak vztahujeme spíše k lidem, kteří následují islám. Pokud něco označíme pojmem islámské, znamená to, že se daný prvek vztahuje k islámskému písmu svatému - tedy Koránu nebo sunně, které základní prameny islámského práva. Slovo islámský tedy používáme, pokud popisujeme jevy, prvky, anebo věci, které jsou odvozeny od islámského náboženství nebo jsou s ním spojeny.¹⁸

---

¹⁵ DENNY, Frederick M. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. s. 101

¹⁶ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy, 2008. s. 333

¹⁷ PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. s. 15

¹⁸ Tamtéž, s. 15

2.4. Procesy začlenění

Integrační procesy v České republice směřují k začlenění přistěhovalců do společnosti. Integrační politika České republiky vychází z Koncepce integrace cizinců a hlavním cílem je vyvarování se utváření malých uzavřených komunit, které by se mohly izolovat od majoritní společnosti. To by narušilo fungování celé společnosti. Integrace cizinců by se mohla rozdělit na strukturální, sociální, kulturní a jazykovou¹⁹ a v kontextu této práce je nezbytné vnímat náboženství jako sociální problematiku, protože samotné náboženství nám nedokáže vysvětlit sociální procesy a začlenění je navíc nezbytně sociálním. Dá se, snad i trochu alibisticky tvrdit, že ve své podstatě nezáleží na tom, jakého jsou daní jedinci vyznání, protože důležitá je sociální interakce a výsledky z této interakce. Ve své práci se budu zaměřovat na sociální rovinu a nebudu tedy vymezovat podrobný rozbor náboženských norem, ale zaměřím se na rovinu lidského jednání. Opuštění přirozeného prostředí a následné začlenění do prostředí nového s sebou pochopitelně nese mnoho dalších rozměrů, které jsou do určité míry shodné i s osudy jiných migrantů a určitá shoda panuje i rovně psychologické, sociální a kulturní, jelikož člověk musí opustit své předchozí známé vazby a naučit se žít s těmi nově se naskytujícími.²⁰ Díky tomuto přechodu mezi dvěma zeměmi mohou někteří migranti zažívat ambivalentní pocity. Jedná se o protichůdnou emocionální reakci, která může být jak vůči zemi původu, tak vůči té cílové.²¹ To, co zjednodušuje začlenění migrantů v cílové destinaci je také komunita. Proto je sociální prostředí jednou z nejhlavnějších složek, která musí při začlenění dodávat jednotlivcům pocit bezpečí.

2.4.1. Asimilace

Asimilace je termín, se kterým přicházejí sociologičtí intelektuálové v době, kdy dochází k výrazné celosvětové migraci v 19. století. Shoda panuje v tom, že jde o proces, ve kterém jedinec ztrácí své dosavadní a přirozené vazby a své sociální obzory rozšiřuje o nové. Konkrétně je v procesu asimilace usilováno o co největší splynutí s hodnotami, ideologií a celkovým životem v cílové destinaci. Tím se celý proces liší od integrace, která nepožaduje absolutní ztotožnění se s hodnotami a prostředím cílové destinace, ale umožňuje uchování premigračních vazeb a kulturních hodnot. Pro proces asimilace se používá anglický termín

---

¹⁹ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. s. 23

²⁰ KIVISTO, Peter and Thomas FAIST. *Beyond a border: the causes and consequences of contemporary immigration*. Los Angeles: Pine Forge Press, SAGE, 2010. s. 98

²¹ Tamtéž, s. 91

melting pot, tedy tavící se kotlík, že kterého je zřejmé, že společnost má usilovat o co nejúplnější sjednocení všech etnických skupin žijících společně v jednom státě a utvoření tak jednotné identity.²² Tento proces můžeme obrazně také přirovnat k jakémusi „tání“, kdy mizí původní vazby a ty se rozplývají do nové společnosti. *Melting pot* je starší termín, ale i zde je patrné, že se celkově jedná o zaměření na postmigrační vazby. Asimilační teorie tedy usilují o co největší homogenizaci společnosti. Tento pojem však spíše svědčí o předpokladu teoretiků z Chicagské sociologické školy než o reálných sociálních procesech. I z toho důvodu tak byl i ve Spojených státech amerických - klasické „asimilační“ zemi - nahrazen pojem asimilace pojmem *salad bowl*, který je v podstatě obdobou integrace. Mezi sociology je pojem asimilace stále používán, aniž by byl jeho přesný význam výslovně definován. Autor James McKee tvrdí, že: „*asimilace se stala ústředním pojmem v sociologii bez delší debaty a bez většího zájmu o jakoukoli přesnost definice.*“²³ Shoda naopak panuje v myšlence, že asimilace jednoznačně vylučuje multikulturalismus nebo kulturní diverzitu uvnitř jednoho státu.

2.4.2. Integrace

Integrace je jednou z variant začlenění přistěhovalců do nové společnosti a jejich vlastních hodnot, fungování, pravidel, mezilidských vztahů a mentality. Na rozdíl od asimilační teorie, od které se v důsledku nové doby, která sebou přináší stále pestřejší pluralitu, upouští a proces integrace s sebou přináší možnost neztratit úplnost svého kulturního dědictví, které si ze země původu jedinci přinášejí. Zejména ve státech, které zastávají ideologii liberální demokracie je integrace více preferovaná než asimilace a to právě z toho důvodu, že dovoluje přistěhovalcům zachovat si svou kulturní identitu.²⁴

V předchozí podkapitole, která se zabývala asimilací, jsem použila anglické označení, které připodobňuje „začleněnou“ společnost. V případě integrace existuje takový pojem také a to *salad bowl*. Salátová mísa vyjadřuje pestrost společnosti žijící v jednom státě, ve které skupiny obyvatel oplývají určitou mírou různosti, ať už té kulturní, jazykové, etnické nebo náboženské, ale zároveň jsou spolu schopni fungovat, dodržovat normy a zákony a podílet se na utváření kvalitního života v daném státě.

---

²² KIVISTO, Peter and Thomas FAIST. *Beyond a border: the causes and consequences of contemporary immigration*. Los Angeles: Pine Forge Press, SAGE, 2010. s. 99

²³ Tamtéž, s. 94

²⁴ DEAUX, Kay. *To be an immigrant*. New York: Russell Sage Foundation, 2006. s. 60

V celé práci se zaměřuji na sociální rozměr vybrané problematiky a stejně tak je tomu i v této kapitole o integraci. Jsou to právě lidé, kteří tvoří aktivní faktor v začleňování, a proto záleží jak na migrantech, tak na společnosti imigrační země, jak kvalitní bude výsledek jejich soužití. Integraci v této práci pojmám jako oboustranný a vzájemný proces, který se týká jak imigrantů, tak i přijímací majoritní společnosti a na oba tyto aktéry jsou v procesu integrace kladeny jisté nároky, které jsou svázané s ochotou migrantů integrovat se do společnosti, tak i s otevřeností vůči migrantům ze strany majoritní společnosti.²⁵ Obecně totiž platí, že čím větší přívětivost ze strany majority bude nově příchozí zažívat, tím přívětivější bude v podrobování se pravidlům, která pro něj doposud nebyla vlastní. V případě integrace se ale nelze vyvarovat tomu, že se v rámci hranic jednoho státu bude společnost rozdělovat na určité segmenty. Záleží tedy, k jaké sociální skupině v cílové zemi mají muslimové nejbliže.

Migranti se hlavně na počátku svého vycestování ocitají na prahu dvou společností. Cítí sounáležitost primárně se zemí, ze které pocházejí, ale zároveň je na cestě k začlenění žene vidina výhod, kvůli kterým se rozhodli migrovat.²⁶ Aby se muslimové cítili dobře a snáze překonali hranici my a oni, je důležitý sociální rozměr soužití a jeho nastavení. Čím kvalitnější bude proces integrace, tím lepší budou výsledky vzájemného soužití, ať už v běžném každodenním životě, nebo na pracovišti a vzdělávacích institucích.

2.5. Pojmy a definice

Závěrem této kapitoly si ještě dovoluji vložit podkapitolu, kde upřesním důsledky, které byly rozpracovány výše, a záměr, ke kterému jsem směřovala. Vzhledem k výše uvedeným pojmům je patrné, že náboženství je nutné pojímat jako sociální proces a pojmy muslimský nebo islám jsou také nezbytně sociální – také proto, že bez sociálního rozměru by byly tyto pojmy pouze prázdnými schránkami, které by nedokázaly naplnit svůj obsah. Nezbytně sociální se také stávají procesy začlenění. Mezi těmito procesy upřednostňujeme pojem integrace a to zejména kvůli jeho sociální rovině.

Muslimové v České republice mají výrazně odlišné náboženství než Češi, kteří jsou takřka převážně ateističtí a sekularizovaní. Právě odkaz na náboženské aspekty, které si často přivezly s sebou ze země původu, mohou být oním kritériem, na kterém staví integrační procesy. Integrace totiž předpokládá, že v momentě začleňování jsou sice stěžejní normy dané

---

²⁵ ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. s. 73-74

²⁶ SAYAD, Abdelmalek. *The suffering of the immigrant*. Cambridge: Polity, 2004. s. 58

majoritní společností, které se snaží dodržovat jak nově příchozí, tak majorita, ale zároveň se po migrantech nevyžaduje úplné začlenění a tak si mohou ponechávat své tradice a kulturní prvky. Tak tomu nepochybně je i v případě muslimů - místa pro praktikování náboženství, dokonce i známé stánky s kebabem nebo i národnostní politika českého státu bezpochyby vytváří dojem, že muslimové nejsou nuceni k úplnému zapomení svých kulturních a náboženských hodnot, jak by požadovala asimilace, ale mají možnost stát se členy společnosti i navzdory tomu, že si uchovávají své kulturní dispozice.

Tyto kulturní dispozice se pak stávají předmětem sociálních procesů. Není zcela pravda, že by se porovnáním dvou náboženství došlo k odpovědi, zda si jsou jejich přívrženci podobní nebo nikoliv, protože v otázce integrace se jedná především o sociální proces interakce s druhými, přičemž náboženské dispozice netvoří nutně obraz vzájemných neshod. Záleží na lidech a na jejich vlastním jednání a z tohoto důvodu je nezbytné vnímat náboženství z pozice sociálního jednání. Musíme tak odmítnout asimilaci a přijmout rovinu sociální integrace.

3. Muslimská migrace do Evropy

Skupiny muslimů se nachází na všech kontinentech dnešního světa kromě Islandu²⁷ Do zemí Evropy přišli muslimové už v raných počátcích Evropy a na území tohoto kontinentu začali již po smrti Mohamada vytvářet četné kolonie. Jednalo se o 7. století, kdy se hlavně objevovaly muslimské vojenské skupiny. V tuto dobu výrazně vzrostla vojenská i kulturní nadvláda islámu a tato - v očích Západu - „hrozba“ panovala až do sedmnáctého století.²⁸ Za hrozbu byly skupiny Arabů označovány zejména proto, že pro křesťanskou Evropu představovaly naprosto odlišné formy životního stylu, kultury i jazyka a jejich exotičnost vyvolávala obavy a strach z neznámého. To můžeme odvodit i od přívlastku, který tyto skupiny ze stran křesťanů dostávaly a tím bylo označení „mohamedánství.“ Pro překročení rozdílů se totiž snažili hledat analogii s islámem ve svém náboženství, kde Kristus byl základem celé víry, a proto měli za to, že Muhammad hraje v islámu stejnou roli.²⁹ Křesťané si tedy o islámu vytvořili svou vlastní představu a snažili se spíše o zorientování se než pochopení.

---

²⁷ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. s. 29

²⁸ SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. s. 75

²⁹ Tamtéž, s. 75

Po rozkladu Římské říše nastalo v Evropě takzvané stěhování národů, při kterém se muslimské komunity, samozřejmě i s jinými kulturními a etnickými skupinami, dostávaly na stále větší území evropského kontinentu.³⁰ Islámský svět expandoval dynamickou migrací až do přibližně 11. století. Jednalo se především o takzvané Umajjovce, kteří v roce 711 dobyli jižní část dnešního Španělska a postupně se tak islám šířil až na území dnešní jižní Francie. Již v roce 732 proběhla známá bitva u Poitiers (také známá jako bitva u Tours), kde byl Umajjovský chalífát poražen franským králem Karlem Martelem, který díky vítězství získal přídomek Martel (kladivo). To však již byl islámský svět rozšířen na území dnešní severní Afriky, kde vytlačil původní tradiční semitská náboženství a také křesťanství a rozšířil se i na Blízkém východě. V roce 1453 dobyli Osmanští Turci Konstantinopol, pojmenovali jej jako Cařihrad a Islám se tak dostal až na území dnešního Turecka. Pomineme-li mongolské nájezdníky z let 1223-1242, kdy probíhal mongolský vpád do Evropy a třeba na území dnešní Ukrajiny a Moldávie zanechal relativně zanedbatelné muslimské skupiny Tatarů, tak z východu sice bylo Rusko, ale jinak byla Evropa ze všech světových stran (vyjma oceánu) obklopena muslimy.

To mohlo být vnímáno jako ohrožující, ale mnohem větší význam mělo pro křesťanskou Evropu muslimské panství nad Jeruzalémem. Z důvodu snahy o osvobození Božího hrobu se od roku 1095 vykonávaly křížové výpravy za účelem osvobození od rukou muslimů. Do této doby spadají také slavné vojenské bitvy mezi Saladinem a Fridrichem Barbarossou. Zjednodušeně řečeno by se dalo říct, že křížácké války skončily neúspěchem pro křesťanskou Evropu, také z toho důvodu, že dobytí Konstantinopole a následné rozšíření islámu na území dnešního Balkánu znamenalo pro křesťanskou Evropu další ztráty.

Tažení Osmanů na Balkán započal již před dobytím Konstantinopole. Přesně v roce 1354, kdy se první Osmané dostali na balkánské území. Zejména významná je bitva na Kosově pole z roku 1389, která skončila vítězstvím Osmanské říše a otevřela se tak možnost expanze do Srbska. Celá oblast východního Středomoří tak byla pod rukou Osmanů a v následujících letech probíhaly četné bitvy, např. bitva u Lepanta (1571), bitva u Moháče (1526) nebo bitva u Vídně (1683). V této bakalářské práci ovšem není tolik důležité vyjmenovávat vzájemné bitvy, spíše je důležité pojmenovat vzájemný vztah mezi Evropou a Osmanskou říší. Jednoduše řečeno lze uvést, že Balkán byl pod vlivem Osmanů a Rakouská monarchie měla s nimi nastavenou nestabilní hranici, ale celá Evropa se obecně pohroužela do nepřátelství vůči Osmanům. To v podstatě vyvrcholilo Berlínským kongresem (1878),

---

³⁰ BEČKA, Jirí a Miloš MENDEL. *Islám a české země*. Olomouc: Votobia, 1998. s. 12

národně-osvobozeneckými hnutími a následně Balkánskými válkami v letech 1912-1913, které vedly k oslabení Osmanské říše a následně i jejímu rozpadu (1922). Nástupnický stát se pak stal modernizovaným Tureckem. V období první světové války se ještě Osmanská říše přidala na stranu Ruska a Itálie, ale to již bylo příliš pozdě na jakýkoliv mocenský vzestup. Co se týče muslimské migrace do Evropy, pak vidíme zejména skupiny Gagauzů, Turků, Bosňáků, Tatarů a dalších, kteří jsou muslimové a žijí na území Evropy. Žádné větší skupiny muslimských migrantů - kromě studentů, obchodníků a řemeslníků nebo jiných skupin - nenabýly v Evropě na významu.

V meziválečném období přicházeli na území Evropy migranti z muslimských. Jednalo se o zejména pracovní sílu, která se měla podílet na obnově jednotlivých zemí zničených konfliktem. Podobně tomu bylo i po druhé světové válce, kdy na obnovu škod způsobených válkou nepostačovala pracovní síla jednotlivých zemí. Migranti z muslimských zemí tedy přicházeli do Evropy zaplnit pracovní pozice a mohli bychom tedy říci, že se jednalo zejména o pracovní migraci. Další vlna, kdy muslimská migrace do Evropy prudce vzrostla, nastala v 60. letech díky podepisování mezistátních smluv o migraci. O dynamičnosti migračního procesu svědčí i nárůst počtu imigrantů ze čtyřiceti a půl tisíce v roce 1946 na více než milion v polovině 70. let 20. století.³¹ V této době je stále častější pracovní migrace, ale v rámci smluv se ze spřátelených muslimských zemí do Evropy přesouvají skupiny lidí i za vidinou vzdělávání. Zejména se jedná o migranty první generace, kteří se zde později usadí. První generace přicházela hlavně z důvodů ekonomických a to za nekvalifikovanou práci.

Následek relativní volnosti pohybu a s tím spojené migrace muslimů do Evropy nelze přesně datovat, jelikož tato možnost není ohraničena žádnou univerzální listinou nebo dokumentem. Tento proces usazování muslimských imigrantů byl důsledkem jejich vidiny lepší životní úrovně a kvalitního vzdělání, které jim v zemi jejich původu nenabízelo tak perspektivní možnosti. Muslimská migrace do Evropy je velice komplexní a byla ovlivněna mnoha faktory, jako jsou například různé mezinárodní dohody, sociální, ekonomické podmínky nebo migrační politiky jednotlivých zemí, které se liší v každém státě. Dalo by se ale říci, že zejména od poloviny 20. století se počet muslimských jedinců v Evropě výrazně zvýšil a od té doby tvoří muslimské komunity nemarginalizované skupiny v západních státech. Ty nejvýznamnější muslimské menšiny se utvořily ve Francii, Německu nebo

---

³¹ POPOVOVÁ Klára. *Cesty muslimů do Evropské unie*. Encyklopedie migrace [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/cesty-muslimu-evropske-unie/>

Spojeném království.³² Následně se díky přirozenému jevu slučování rodin, který vyplývá ze sociálního hlediska, komunity ještě více rozšířily.

Muslimové ale samozřejmě nikdy netvořili a ani dnes netvoří homogenní skupinu, protože jejich víra má mnoho odnoží.³³ Muslimové mají různé kultury a hovoří různými jazyky. Jednota, kterou tvoří, je ohraničena právě společným náboženstvím.³⁴ Umma, tedy islámská obec, zaštiťuje všechny: „*muslimy na světě v daném okamžiku a pojí je to s vědomím společných dějin jejich víry, které přebírají po předcích.*“³⁵

3.1. Muslimové v České republice

V České republice žije momentálně několik desítek tisíc muslimů. V dnešní době je toto náboženství v České republice oficiálně uznané, ale nebylo tomu tak vždy. Byly zde samozřejmě různé styky mezi muslimy a Čechy už v dobách středověku, například díky obchodování nebo studiu. I přesto byly pro Čechy kontakty s islámským světem spíše sporadické. Až v novověku přichází do evropské části tato zkušenost a to zejména pod vlivem politického soupeření habsburské monarchie s Osmanskou říší. V té době byla muslimská vojska Evropou označována za tureckou hrozbu. Další kontakty, které bychom mohli označit jako jedny z prvních, souvisely s muslimy, kteří se v Rakousko-Uhersku usazovali z oblasti Balkánu. Poté, co se Rakousko-Uherská monarchie v roce 1918 rozpadla, se balkánští muslimové stali součástí nově vzniklého Československa.³⁶ I přesto, že styky islámského a evropského světa sahají již do raných počátků Evropy, hovoří se jen o dvou větších migračních vlnách, ke kterým došlo na území České republiky.

První se udála ve 20. Století a to přibližně v sedmdesátých a osmdesátých letech. V tuto dobu do České republiky migrovali hlavně studenti z islámských zemí, kteří získali různá stipendia. Převážně se jednalo o muslimy, kteří byli z arabských zemí a sympatizovali během studené války se socialistickým blokem. Konkrétně se jednalo například o Sýrii, Palestinu nebo Irák a většina těchto migrantů v České republice po svých studiích zůstala a věnovala se svému oboru. Studovali hlavně technické obory a medicínu. Později za nimi přijížděly jejich rodiny a tím se zde tvořila druhá a později třetí generace muslimů.³⁷ Tato

---

³² GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. s. 32

³³ Tamtéž, s. 333

³⁴ ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou pŕlměšíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. s. 9

³⁵ DENNY, Frederick M. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. s. 21

³⁶ ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou pŕlměšíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. s. 29

³⁷ Tamtéž, s. 9

migrační vlna nebyla úplně početná, ale pro integraci muslimů do české společnosti byla významná. Dnes tyto rodiny tvoří jádro muslimské komunity v České republice. Druhá zásadní migrační vlna se uskutečnila po roce 1989. V tomto období přicházeli na území českého státu migranti zejména migranti z Tuniska, Egypta, Uzbekistánu a ze zemí bývalého Sovětského svazu.³⁸

Z těchto dat, které máme k dispozici, je zřejmé, že muslimové na českém území netvoří etnicky homogenní skupinu. Jsou to lidé, kteří pochází z různých států, ale přesto je řadíme do jedné komunity a to na základě jejich víry. Islám je náboženství, které význam své víry promítá jak do každodenního života jedinců, tak také do rovin jako je ekonomická sféra, politická organizace, věda a vzdělávání.³⁹ I přesto je dnes muslimská komunita v České republice velmi dobře integrována. Nemůžeme tento jejich způsob přistěhovalectví zahrnout pod pojem asimilace, protože jsou velice specifickou skupinou, která si zachovává svoje znaky, zvyky a tradice. Životu v hostitelské kultuře se ale přizpůsobili natolik, že jsou schopni nevyčínat a žít s ní v souladu. Muslimové u nás dnes již mluví česky a často dosahují vysokých postavení na pracovních pozicích.

3.2. Ustanovení Muslimské obce a mešita jako společný prostor

Vzhledem k rostoucímu počtu muslimů na českém území měla tato komunita za cíl vytvořit oficiální uznávané společenství, v rámci kterého mohli budovat komunitní život a navzájem se podporovat.⁴⁰ Přibližně ve třicátých letech dvacátého století byla Muslimská obec oficiálně Českou republikou uznána. Během války a po ní došlo k útlumu a komunita v Praze byla spojena spíše s volnočasovým a neoficiálním životem organizace. Po Sametové revoluci v roce 1989 se ale opět aktivita v Praze rozvinula. V roce 2005 se Muslimská obec konečně dočkala oficiální pozice registrovaného náboženského subjektu.⁴¹ Dnes na území České republiky existují Muslimské obce také v Brně a Teplicích. Tyto komunity napomáhají muslimům v sociálním fungování, společně tráveném času s lidmi stejného vyznání a stejného prožívání každodennosti, ale také si díky ní zjednodušují život v rámci jednání s úřady, zaměstnavateli a celkově jsou tyto komunity sobě vzájemně nápomocné, co se týká

---

³⁸ ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou pŕlmesíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. s. 37-38

³⁹ Tamtéž, s. 38

⁴⁰ Tamtéž, s. 29

⁴¹ ŠTAMPACH Ivan. *Muslimové v České republice a změny v pražské muslimské obci*. Deník referendum. [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/29099-muslimove-v-ceske-republice-a-zmeny-v-prazske-muslimske-obci>

důstojného a svobodného života: „*Muslimům se podařilo vybudovat institucionální, organizační a kulturní zázemí svých sdružení a organizací.*“⁴²

Dalším hlavním faktorem, o který muslimská komunita stála a doposud ji v českém prostředí neměla možnost získat, byl důstojný prostor pro pravidelné modlitby. Už v roce 1989 probíhala v muslimské komunitě společná kázání. Muslimové se ale sházeli pouze v provizorních podmínkách a to na pražských vysokoškolských kolejích. Později si začali určité prostory pronajímat, ale vzhledem k četnosti komunity byly i tyto prostory nedostatečné.⁴³ Každá skupina, a to nejen náboženská, usiluje o prostor, kde by se mohla scházet, trávit společně volný čas a zároveň se podporovat. Všechny tyto motivy vedly muslimskou komunitu k tomu, aby se jim dostalo mešity. První mešita v České republice byla vystavěna v Brně roku 1998. Ta slouží nejen jako prostor pro vykonávání náboženské praxe, ale také jako společenské a vzdělávací středisko. O rok později se jí dočkala i muslimská komunita v Praze a dnes stojí mešita na Černém mostě.⁴⁴ Tímto muslimové dosáhli nejen důstojného prostoru pro praktikování své víry, ale zároveň také více dostal islám a jeho významnost do povědomí českých občanů. Podařilo se tak islám, spolu s jeho věřícími, alespoň z části uvést do očí veřejnosti.

4. Vzdělávání muslimů v České republice

Vzdělávání je v posledních letech stále diskutovanějším tématem. Přesto, že se počet muslimů v České republice v posledních letech zvyšuje, stále se jedná o komunitu, která je relativně malá. Velký počet muslimů, kteří do České republiky přicestují, mají vidinu určitého zlepšení kvality života nebo vzestupné sociální mobility, kterou se pokouší dosáhnout primárně skrze vzdělání. V České republice pak mají muslimové mnohem atraktivnější možnosti vzdělávání, než v zemích svého původu. Jejich kultura i životní styl se však od českého prostředí výrazně liší a na jejich cestě je čeká mnoho výzev. To je nejen spojené se soužitím s Čechy a s pravidly, která musí při svém vyznání dodržovat, anebo třeba jazyková bariéra, kterou musí osvojením si českého jazyka prolomit. Vzdělávací instituce v České republice jsou povinné respektovat veškeré odlišnosti a musí se řídit inkluzivním vzděláváním, které zaručuje rovný přístup ze strany vzdělávací instituce: „*Inkluzionisté obhajují nutnost vzdělávat studenty ve školách hlavního proudu s důrazem na význam hodnot*

---

⁴² ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou pŕlmměsíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. s. 30

⁴³ Tamtéž, s. 72

⁴⁴ Tamtéž, s. 72

rovnosti, spravedlnosti, participace a respektu pro diverzitu v praxi škol.“⁴⁵ Muslimové mají stejná práva a povinnosti jako jiní občané a mají mít stejné právo na vzdělání. Právo na vzdělání je tedy podmíněno lidskými právy, a proto je jeho poskytování všem bez rozdílu v České republice samozřejmostí: „*Myšlenka inkluze ve vzdělávání má svůj původ ve vývoji diskurzu (základních) lidských práv, který sledujeme v dokumentech OSN, dokumentech Rady Evropy a dokumentech Evropské unie od roku 1948.*“⁴⁶ Muslimové v České republice navštěvují stejné školy jako ostatní studenti a mají přístup ke stejným vzdělávacím zdrojům bez ohledu na odlišný původ nebo vyznávané náboženství. Inkluzivní vzdělávání umožňuje jednotlivcům vlastní volbu v rozhodování se, v jakém oboru a v čem se chtějí vzdělávat.⁴⁷ Existují také různé podpůrné služby a programy, které se snaží zlepšit začlenění muslimských studentů do většinové společnosti a rozvíjet jejich individuální potřeby. Pod tímto si můžeme představit zapojování se do různých společenských aktivit, jako jsou například sportovní nebo kulturní události, aby mohli muslimští a čeští studenti sebe navzájem poznávat a učit se různým náležitostem. Podpora ze strany české společnosti směrem k těmto aktivitám hraje také velice důležitou roli.

Důležitou roli pro kvalitní začlenění muslimů do české společnosti skrze vzdělávání má spolupráce vzdělávacích institucí s muslimskými komunitami. Ty mohou poskytovat určitou podporu a různé rady nejen pro studenty, ale také mohou spolupracovat na rozvoji programů, které přibližují životní styl muslimů ostatním. Obtíže jsou nejen při střetu těchto dvou komunit ve vzdělávacím procesu, ale i v běžném životě. Proto je přítomnost komunity, která může poskytnout pocit porozumění velice důležitá. V této komunitě spolu mohou muslimové nejen praktikovat svou víru, ale zároveň cítit pochopení ve sdílených hodnotách, postojích i životním stylu. V procesu přizpůsobování se nové zemi a jejímu fungování jsou to právě migranti, kdo hraje aktivní roli v začlenění. Komunita přistěhovalcům pomáhá vytvořit si v nové zemi obstojné a příjemné podmínky pro splynutí s majoritou. Komunita je tedy tím hlavním sociálním faktorem, který zjednodušuje proces začlenění, a to nejen v procesu vzdělávání.

Jak bude začlenění úspěšné, záleží mimo jiné na otevřenosti a tužbě muslimů setkávat se s majoritou a snažit se do ní vstoupit. Ovšem způsob, jakým muslimové nahlíží na Čechy, se odvíjí od přístupu majority k nim samým. Při začlenění skrze vzdělávací proces je důležité,

---

⁴⁵ LAZAROVÁ, Bohumíra, Lenka HLOUŠKOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ, Milan POL a Josef LUKAS. *Řízení inkluze ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 11

⁴⁶ Tamtéž, s. 21

⁴⁷ Tamtéž, s. 13

jaký vhléd do české společnosti jim samotná instituce poskytne. Sociální rovinu a obecný pohled na českou společnost poskytuje muslimským žákům primárně vyučující. Ten symbolizuje jakýsi vzor toho, jak je většinová společnost vnímá. Tento vztah vyučujícího a žáka je prvním pravidelným a intenzivním vztahem, který si muslimský žák buduje směrem k majoritě.⁴⁸ Podle toho, jaký pocit bude mít muslim ze vzájemného vztahu, plyne následně jeho postoj ke zbytku společnosti. Pokud bude vztah pozitivní, napomáhá to následné integraci do české společnosti. Naopak, bude-li vztah spíše negativní, může muslim tyto pocity předpokládat i ve vztahu se zbytkem Čechů a tím se zhorší jeho integrace do většinové společnosti. To ve výsledku bude mít nepřívětivý dopad jak na muslimskou komunitu, tak na českou společnost.

4.1. Vzdělávání v českých a muslimských společenstvích

Emerich Coreth ve svém díle *Co je člověk?* píše, že náš vědomý vztah ke světu přichází srze poznání⁴⁹ - jak člověk svůj svět chápe, jaké zastává hodnoty a morální zásady je podmíněno tím, do jakého kulturního prostředí se narodí a jaké vzorce pro svůj následný život přebírá. To se učí nejen od rodičů, vrstevníků, ale také ze strany vzdělávacích institucí, do kterých dochází. Na vzdělávání v pohledu Čechů a muslimů panuje spousta rozdílných přesvědčení, které jsou ovlivněné kulturními tradicemi. Jedním z těch nejvýraznějších je skutečnost, že v českém prostředí jsou víra a vzdělávání již dlouhou dobu oddělené. Od 9. století byla v českých zemích křesťanská církev hlavním vzdělávacím institutem, ale v období reformace od 16. století došlo k rozštěpení církve a vznikly protestantské směry, které se snažily odlišit. Následná sekularizace, vliv osvícenství a průmyslová revoluce pak oddělení dokonaly. V tomto období vznikaly školy, které se oddělovaly od křesťanských tradic a takové školy se začaly zaměřovat na různé podoby vědeckého a technického poznání. Vznikaly vzdělávací instituce, které se zaměřovaly na všeobecné vzdělání a k náboženství přistupovaly neutrálně. Tento proces také ovlivnily různé faktory jako například náboženská reformace, vydání tolerančního patentu a vývoj moderního školství.⁵⁰ Na místo zbožnosti ve vzdělávání od té doby staví nejen česká, ale celá západní demokratická společnost racionalitu.

V muslimských zemích je tomu jinak. Muslimové nedělají rozdíly mezi duchovním a každodenním životem, do kterého můžeme zahrnout i vzdělávání. V islámském světě

---

⁴⁸ ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou pŕilměsíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. s. 134

⁴⁹ CORETH, Emerich. *Co je člověk?* Praha: Zvon, 1996. s. 77

⁵⁰ VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. s. 149-150

vytváří všechno z autority Boha a je řízeno koranickými pravidly⁵¹ od jeho vzniku⁵² až dodnes. Země, které jsou výrazně muslimské, tedy vzdělávání svých občanů neoddelují od víry a islámského náboženství. Alláh a jeho slova jsou prosáknuty do každodenního života muslima až po ty nejjemnější detaily a tímto si můžeme vysvětlovat rozdíl ve školství obou skupin. Muslimský student není v zemích svého původu - na základě silného vlivu islámského náboženství - veden k racionálnímu způsobu uvažování.⁵³ Muslimové mají v zemích svého původu tedy jiný přístup k učení, než jaký zaujímá český vzdělávací systém.

Pod vlivem náboženství existuje v muslimských zemích praktika, která spočívá v učení se Koránu nazpaměť a jeho následné recitaci. To se muslimské děti učí již od útlého věku života a recitace Koránu je jevem, který je typický pro muslimy ze všech různých oblastí. Dokonce je recitace Koránu nejrozšířenějším uměním.⁵⁴ V případě vzdělávání se s tím setkáváme obzvlášť. Pro udržení oblíbenosti tohoto způsobu učení, který tkví v memorování, a tím zachování si vysoké úrovně koránské vzdělanosti, jsou v některých zemích, například v Indonésii, pořádány soutěže, které končí vyhlášením nejlepšího recitátora. Nejde jen o správná slova, ale i rytmus a melodii, která je při recitaci Koránu velice zvučná. Hodnocena je nejen dobrá znalost Koránu a jeho přeřikání nazpaměť, ale také přednes a vědomosti ve zbožnosti. Tyto soutěže se konají i v jiných muslimských zemích, jako je například Saudská Arábie, Egypt nebo třeba Malajsie.⁵⁵ Účelem této tradice, která stále přetrvává, je upřímné chválení Boha a šíření islámu. Zde můžeme jasně pozorovat, že islámské školství a náboženství není oddělené a právě skrze vzdělávání muslimové posilují islámskou víru a její hodnoty. Božská autorita a pět pilířů víry ovlivňují životy jednotlivců i obce na všech úrovních.⁵⁶

4.2. Role náboženství a jinakosti v českých školách

V muslimském a českém pojetí vztahu ke vzdělávání a víře, jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, panuje výrazný rozdíl. Tyto dvě formy vzdělávání osoby jsou mimo jiné ovlivněné různými idejemi. Každá z nich má své vlastní cíle v tom, k čemu a jak vést své nové generace. Tento proces se samozřejmě neustále vyvíjí a v České republice a tedy ve státě, který je pod vlivem demokracie, jsou náboženství a víra striktně odděleny od

---

⁵¹ GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. s. 333

⁵² Vznik islámu datujeme roku 610 n.l.

⁵³ SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. s. 124

⁵⁴ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy, 2008. s. 50

⁵⁵ DENNY, Frederick M. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. s. 119

⁵⁶ Tamtéž, s. 138

vzdělávacího systému. To v zemích, které jsou významně islámské, často neplatí. V České republice není pravidlem, že by náboženská výchova byla součástí běžného učiva a pokud je, tak pouze okrajově. Základním dokumentem, který upravuje tuto skutečnost je zákon č. 561/2004 Sb., podle kterého školy, zejména základní a střední, nabízí předmět náboženství a etické výchovy pouze jako volitelný.⁵⁷ V rámci vzdělávacího systému se může náboženství objevit jako téma v různých předmětech, jako je například dějepis či literatura, ale v těchto hodinách se nejčastěji naráží na témata jako je historie islámu a jeho vztahů s Evropou nebo mezináboženský dialog. Tato témata jsou ale často studentům interpretována skrze známé kategorie pocházející z křesťanství a z toho může vycházet nepřesné pochopení samostatného islámského světa. Není možné, abychom k vykládání pravidel a fungování jedné náboženské skupiny používali, anebo ji připodobňovali k jiné náboženské skupině. Taková forma výkladu se může jevit jako snazší, ale ve výsledku přináší více škody než užitku. Při takové výuce je nutné dodržovat nestrannost a objektivitu, skrze kterou by měly být všechny náboženské skupiny prezentovány v rovnocenné míře. Je také důležité nenadřazovat jakékoli náboženství nad jiné a respektovat různorodost a to je důležité učit i studenty. Výjimkou, kde je výuka náboženství ve větším popředí, jsou samozřejmě vzdělávací instituce, které se tomuto oboru věnují. To jsou většinou vysoké školy. Pokud ale náboženství není jedním z okruhů, který je v určité instituci studován, tak s ním studenti neseťkají. Náboženská výchova se tedy koná mimo standardní vyučování a často je poskytována samotnými náboženskými organizacemi, kde je účast zcela dobrovolná. To může být vzhledem k integraci a pocitům sounáležitosti muslimů s českou společností negativním faktorem. V takovém případě totiž nedochází k propojení vzdělávání, rodiny a domova. To může nabourávat osobní identitu muslimů a subjektivní rovinu pocitů sounáležitosti k České republice a jejímu fungování.

Muslimové v českých vzdělávacích institucích musí čelit ještě dalšímu prvku jinakosti, který se týká jejich etnicity. Většina muslimů do České republiky přichází z oblastí Blízkého Východu nebo severní Afriky. Jejich etnická různost je možná na první pohled viditelnější, než jejich příslušnost k islámské víře. Tito muslimové také často v začátcích svého přicestování nemluví plynně českým jazykem. I jazyk je faktorem, který ovlivňuje etnickou příslušnost jednotlivce. Jazyk může být prvkem, který značí identitu a kulturní odkaz k příslušné etnické skupině. V českém školství existují tendence, které mají za následek určitou míru segregace zahraničních studentů a to vede k neúspěšné nebo zpomalené integraci do české společnosti. To se děje v případě škol, které mají možnost dosáhnout na určité

---

⁵⁷ Zákon č. 561/2004 Sb. AION CS, s. r. o. [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1>

finanční zdroje, pokud mají ve své škole větší zastoupení dětí cizinců. To vede k hromadění dětí cizinců na takových školách, kde je pouze malé, anebo žádné zastoupení českých studentů. Některé školy se dokonce snaží takové studenty do těchto škol směřovat a to vede ke zpomalení procesu začlenění do majoritní společnosti.⁵⁸ V případě vysokých škol si také můžeme všimnout institucí, které jsou zaměřeny spíše na vzdělávání studentů z jiných zemí původu.

Je důležité vzdělávat obyvatelstvo o různých kulturách a tradicích, aby se podpořila míra porozumění a tolerance. Vzdělávací programy v českých školách by měly vysvětlovat kulturní praktiky a zvyky a ukazovat, jak se tyto praktiky liší, nebo podobají zvyklostem známým v České republice. Východiskem v této situaci by mohla být multikulturní výchova: „Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.“⁵⁹ Multikulturní výchova klade důraz na respektování různorodosti a na rozvoj schopnosti dokázat tolerovat a porozumět jiným způsobům života, jiným kulturám, náboženským, etnickým a jiným skupinám, které jsou odlišné od naší vlastní. Takový přístup se snaží studenty připravit na fungování v pluralitní a multikulturní společnosti, která je pod vlivem současných fenoménů globalizace a migrace je běžnou součástí každodenního života všech z nás. V rámci této výuky mohou být používány různé metody vedoucí k multikulturnímu dialogu, jako jsou například skupinové práce, projekty nebo diskuze. Důležitou roli hraje také multikulturní přístup ze strany vyučujících. Právě ti hrají klíčovou roli v integraci muslimských studentů do české společnosti. Důležitý je z jejich strany kulturně relativistický přístup a dostatečné obeznámení s kulturními a náboženskými rozdíly, aby mohli úspěšně pracovat s muslimy v řadách studentů a dostatečně jim napomoci při přizpůsobování se novému prostředí.

Přístup, který přináší multikulturní výchova, vnáší do názorů studentů objektivní a nezájaté pohledy vůči odlišné skupině a to je důležité pro celou společnost. Vzhledem k tomu je ale nutné pojímat celý koncept multikulturní výchovy s velkou obezřetností a vyvarovat se nedůslednosti. Multikulturní výchova se sice snaží o objektivitu a nestrannost, ale nesmí se stát, že budou pouze artikulovány kulturní rozdíly. V takovém případě je jinakost a odlišnost spíše vyzdvihována a skrze tento přístup nedochází k cílenému pochopení a toleranci. Pokud některý vyučující pouze jmenuje kulturní, etnické nebo náboženské rozdíly

---

⁵⁸JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOSÁV, Kateřina, OBROVSKÁ, Jana a Adéla SOURALOVÁ. *Etnická rozmanitost ve škole. Stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. s. 57-58

⁵⁹ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2011. s. 15

určité skupiny bez bližšího pochopení a opodstatnění důvodů, na jakém základě tyto rozdílnosti vznikly a následně se vyvíjely, pak dochází pouze k petrifikaci a další stereotypizaci rozdílů. Je tedy nutné respektovat kontextuální provázanost, vyhnout se srovnávání a eliminovat zaměření se na jednotlivé jevy bez kontextu, aby neměla výuka multikulturní výchovy spíše opačný efekt.⁶⁰

Multikulturní výchova se tedy jeví jako základ pro kvalitní integraci minorit do české společnosti. Její důležitost je zatím v České republice relativně nedoceněna, ale překážky, které v heterogenní společnosti bourá, je nutné učit překovávat nejen nové generace.⁶¹ Pokud se vyučující vyvarují nesprávné interpretaci a seznámení studentů s rozdílností, jeví se multikulturní výchova jako dobré východisko pro seznámení se, pochopení a respektování jinakosti.

5. Metodologie výzkumu

Pro svou práci jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu, která spočívala v polostrukturovaných rozhovorech. Pro praktickou část mé bakalářské práce jsem zvolila metodu, která mi připadala vzhledem k vytyčeným cílům nejpřívětivější, a tedy kvalitativní výzkum. Nepanuje úplná shoda v tom, jak vymezit nebo praktikovat kvalitativní výzkum. Obecně se dá ale tento postup sběru a následné analýzy dat definovat jako takový výzkum, skrze který nedocházíme k výsledkům pomocí způsobů kvantifikace a statistických metod na základě čísel.⁶² Opakem kvalitativního výzkumu je kvantitativní metoda výzkumu, která předpokládá měřitelnost. Tato metoda výzkumu probíhá na základě přesné strukturovanosti a data sbírá nejčastěji pomocí dotazníků nebo testů s uzavřenými otázkami, které následně statisticky ověřuje.⁶³ Dalším výrazným rozdílem je, že kvalitativní výzkum je založen na induktivním přístupu, a naopak kvantitativní výzkum je založen na deduktivním přístupu k dané problematice, kdy jeho výsledek můžeme zobecnit na celou skupinu. U kvalitativního přístupu zobecnitelnost, například na celou populaci, není možná. Ale k určité formě zobecnitelnosti dospíváme i skrze induktivní přístup kvalitativního výzkumu, jelikož je založen na opakování, které badatel odhaluje při analýze získaných dat od jednotlivých

---

⁶⁰ HLADÍK, Jakub. *Paradigmatický dualismus ve výzkumu v multikulturní výchově*. Pedagogická orientace (Journal of the Czech Pedagogical Society). [online]. [cit. 12.4.2023]. Dostupné z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-ade91b89-ce92-4b8e-b806-21b409ac529e>

⁶¹ JUHÁŠ, Vladimír. *Člověk jako východisko dialogu kultur: Konkrétní aplikace*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013. s. 101

⁶² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 50

⁶³ Tamtéž, s. 46

respondentů: „*Při induktivním postupu odvozujeme ze singulárních výroků tvrzení obecného univerzálního charakteru, které má ovšem pravděpodobnostní povahu, neboť singulární výroky nepopisují všechny možnosti.*“⁶⁴ To zjednodušeně řečeno znamená, že jsem v této části své práce sbírala data o jednotlivých respondentech skrze rozhovory a z nich jsem dospěla k některým obecným výsledkům. Rozhovor je metodou, která může být použita v obou výzkumných přístupech, ale záleží na jeho podobě a přístupu ze strany badatele. V rozhovoru, použitém při kvantitativním sběru dat jsou otázky polostrukturované a identicky pokládány každému z dotazovaných. Právě v tom spočívá zmiňovaná odlišnost.

5.1. Cíl výzkumu

Hlavním cílem, který jsem si na začátku psaní této bakalářské práce vytyčila, bylo zjistit a objasnit možnosti začlenění do české majoritní společnosti skrze pohled participantů z řad muslimů, kteří žijí v Praze. Mým cílem bylo zjistit, jak úspěšný nebo naopak neúspěšný jim jejich integrační proces připadá a jakou roli v tom hrála jejich přítomnost v českém vzdělávacím systému. Hlavním cílem bylo zkoumat možnosti a výzvy, které muslimové v České republice čelí při začleňování do společnosti a to s důrazem na vzdělávání. Konkrétně, jak přispívají, nebo naopak nepřispívají vzdělávací instituce k úspěšnému začleňování muslimů do české společnosti, a jak rovné jsou jejich příležitosti vzhledem k českým studentům. Cílem bylo také analyzovat subjektivní postoje muslimů ke zdejšímu vzdělávání a poukázat na možné bariéry, které jim brání v přístupu ke vzdělávání, konkrétně jejich víra, kulturní rozdíly nebo jazyková bariéra. Zároveň mě zajímalo, jak vnímají rozdíly mezi českou společností a jejich vlastní komunitou a jak důležité pro ně tyto kulturní odlišnosti jsou. S tím souvisí i otázka, jaké a zda, česká společnost vůči muslimům zaujímá předsudky a v jaké míře tento přístup Čechů ovlivňuje jejich začlenění a život v české společnosti. Jaké je jejich postavení ve společnosti, jak na ně nahlíželi jejich čeští spolužáci nebo vyučující a jak tyto faktory ovlivňují jejich subjektivní pohled na život ve zdejší majoritní společnosti. Zda jim česká společnost připadá tolerantní nebo naopak.

---

⁶⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. s. 14

5.2. Struktura otázek

Při strukturování svých otázek jsem se primárně zaměřila na cíle, ke kterým chci skrze polostrukturované rozhovory dojít. Dále jsem se zaměřila na to, abych formulací otázek neovlivnila směr, jakým respondent bude s jednotlivými otázkami pracovat a aby vyznění otázek zůstalo neutrální a nevnášela jsem do nich tak svůj pohled na danou věc. Zároveň musí být dané otázky nejen neutrální, ale i citlivě a jasně položené.⁶⁵ V polostrukturovaném rozhovoru jsem měla připravených třicet otázek, které se v průběhu rozhovoru mohly rozrůst o doplňující otázky vzhledem k odpovědím, které respondent uvedl. To, jak jsou otázky formulovány a v jakém pořadí pokládány, má velký vliv na to, jak bude respondent odpovídat. Proto jsem kladla pozornost na seřazení otázek, zvláště pak na začátku a na konci. Na začátku rozhovoru je nutné postupovat tak, aby byla prolomena psychická bariéra a respondent se mohl dostatečně otevřít. Na konci rozhovoru byly pokládány otázky takovým způsobem, aby měl respondent větší prostor pro uvedení odpovědí tak rozsáhlých, jak mu připadá vhodné a případně mohl odpověď zavést tam, kam chtěl a tím mi poskytl další důležité informace.⁶⁶ Všechny otázky byly před uskutečněním prvního rozhovoru prodiskutovány s vedoucím této bakalářské práce, který mi poskytl cenné rady, zejména v oblasti, jakým způsobem otázky upravit tak, aby byly zcela neutrální.

Obsahem jednotlivých otázek byla témata, která směřují ke stanoveným cílům bakalářské práce. Otázky, které byly položeny na začátku rozhovoru, směřovaly k osobní rovině respondentů. Konkrétně jsem se tázala na to, odkud pocházejí, jak dlouho v České republice žijí a vzhledem k tématu práce na to, jaký obor v rámci českého vzdělávacího systému studují či studovali. Zajímalo mě také, proč si pro svou migraci zvolili právě Českou republiku a jaké výhody v této zemi viděli oproti jiným zemím, kam mohli migrovat. Další část otázek se týkala onoho začlenění do české společnosti, jak v jejich subjektivním pohledu probíhalo či probíhá. Tázala jsem se také na muslimskou komunitu v Praze a jaký význam pro ně její přítomnost má v rámci migrace a začlenění se do majoritní společnosti. S tím souvisely i otázky na rozdílnost těchto dvou skupin, na jejímž prahu právě tito migranti stojí. Zajímalo mě, jak oni sami vnímají postoj Čechů k nim samotným a jaké rozdíly spatřují ve způsobech života Čechů a muslimů, zda jim Češi dávají dostatečný prostor na sebevyjádření. Otázkou, na kterou respondenti nedokázali, nebo možná nechtěli z toho důvodu, že jsem Češka odpovědět, byla otázka týkající se diskriminace ze strany Čechů k muslimům. Na konci

---

⁶⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 169

⁶⁶ Tamtéž, s. 167

rozhovoru jsem se respondentů tázala na vidinu jejich budoucnosti a dala jim prostor pro sdělení jakýchkoli věcí ohledně toho.

5.3. Metoda výzkumu

Pro svou práci jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu, která spočívala v polostrukturovaných rozhovorech. Kvalitativní polostrukturované rozhovory jsem zvolila z toho důvodu, že tato metoda se vyznačuje kombinací otázek, které umožňují získat hlubší a bohatší pohled na názory, postoje a zkušenosti respondentů týkající se dané problematiky. Vhodné respondenty jsem vybírala na základě několika podmínek. Má výzkumná část se zaměřovala na možnosti začlenění muslimů do české společnosti skrze proces vzdělávání z perspektivy muslimů. Podmínkou tedy bylo, aby daný respondent byl muslim žijící v České republice, konkrétně v hlavním městě Praha, a měl zde zkušenost se vzdělávacím systémem. Nebylo pro mne rozhodující, zda respondenti stále studují, nebo již dostudovali. Pokud měli proces vzdělávání v České republice již za sebou a chodili do zaměstnání, poskytli mi své odpovědi retrospektivní formou. V takovém případě se mi naskytl možnost položit doplňující otázky, které porovnávají jejich pocit z integrace do majoritní společnosti v současnosti a tehdy, tedy v dobách studia. Rozhovor mi bylo ochotno poskytnout třináct muslimských respondentů. Rozhovory jsem uskutečnila od ledna do dubna 2023. Uskutečněné rozhovory se nekonaly v rámci osobního setkání, ale byly uskutečněny online formou a to s aktivní kamerou na obou stranách, aby byla neosobní rovina mezi námi co nejvíce překonána. Rozhovory také probíhaly jednotlivě, nikoli ve dvou nebo více četných skupinách. Takové možnosti jsem se ale nebránila, jelikož mi připadala myšlenka možné diskuze perspektivní ve smyslu získání dalších užitečných informací. Takovou možnost jsem ale neměla, všichni oslovení respondenti chtěli rozhovor uskutečnit samostatně.

K prvnímu respondentovi jsem se dostala skrze kontakt, který jsem získala od své známé. Ta osobně znala respondenta, který splňoval podmínky pro praktickou část mé práce. Tento člověk byl velice ochotný a po poskytnutí rozhovoru mi pomohl sehnat další vhodné respondenty, které znal díky prostředí, ve kterém se pohybuje. Na základě jeho doporučení a sdělení mi kontaktů jsem potenciální respondenty oslovovala sama, jelikož mi to připadalo zdvořilé. Díky velké otevřenosti, se kterou jsem se při shánění dalších respondentů téměř u všech setkala, mi nedělalo moc velký problém sehnat dostatek vhodných respondentů. Tato metoda, která se mi naskytl, se označuje jako metoda *sněhové koule*. Spočívá v tom, že díky prvnímu klíčovému informátorovi, kterého jsem oslovila, mi byly z jeho strany poskytnuty

jména a kontaktní informace na další osoby vhodné pro můj výzkum. Tato metoda mi umožnila získat přístup k respondentům, ke kterým bych se sama dostala jen těžko, jelikož jsem se do té doby v komunitě muslimů osobně nepohybovala.

Cílem polostrukturovaných otázek je detailní náhled do hloubky studovaného jevu.⁶⁷ Zvolila jsem tedy polostrukturované otázky, které byly otevřené a nikoli uzavřené. Respondenti tedy mohli odpovídat v míře rozsahu podle svého vlastního uvážení. Na základě kategorií, na které jsem chtěla znát pohled respondentů, jsem rozhovor doplňovala dalšími otázkami podle individuálních potřeb naší interakce a záměrů této práce.

V rámci mé práce byly rozhovory s jednotlivými respondenty uskutečněny v online prostředí. Jsem si vědoma toho, že s sebou tato forma praktikování rozhovorů nese značné nevýhody, ale i výhody oproti tradičním rozhovorům, které se konají osobně, v reálném čase a na konkrétním místě. Hlavní důvodem, proč jsem zvolila rozhovory v online prostředí, byla flexibilita. Díky tomu pro mě bylo možné jednodušeji zkoordinovat jak čas respondenta, tak čas můj pro uskutečnění rozhovoru. Organizace byla tedy jedním z benefitů. Vzhledem ke vzdálenosti hlavního města Prahy, ze které respondenti pocházeli, od místa mého bydliště, byla pro mě dostupnost skrze online prostředí výhodným řešením. Poté, co jsem tuto formu rozhovorů jednotlivým respondentům nabídla, reagovali pozitivně. Hlavním důvodem bylo, že pro ně představa online rozhovoru představovala větší pohodlí. Mohli být tedy více uvolnění, jelikož byli ve svém soukromém prostředí, ve kterém se cítí bezpečně a nehrozilo tedy tak nějaké rozrušení z okolí nebo místa konání rozhovoru.

Výzkum prováděný v online prostředí s sebou samozřejmě nese také nevýhody. Mezi těmi, na které jsem narazila, bylo například omezení interakce, která přinesla nižší validitu než při rozhovorech vedených tváří v tvář. I přesto, že jsem se snažila neosobní rovinu překonat hlavně skrze aktivní kameru na obou stranách, bylo pro mě obtížnější zachycovat neverbální komunikaci respondenta, tedy reakce na otázky skrze tělesný jazyk a gesta. Dalším negativním faktorem, který vyvstal, bylo omezení očního kontaktu, který je při rozhovoru dvou lidí důležitou a klíčovou součástí pro jeho úspěšnost a vytvoření pozitivního dojmu. Díky očnímu kontaktu a jeho adekvátnímu udržování se zvyšuje důvěryhodnost respondenta vzhledem k badateli a také pomáhá soustředěnosti. I když jsem projevovala zájem o odpovědi každého z respondentů, tak technika, která byla mezi námi, byla překážkou pro úplné projevení onoho zájmu. I přes veškeré nevýhody, které sebou online prostředí přináší, se

---

⁶⁷ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. s. 13

domnívám, že se mi podařilo získat užitečné a efektivní informace. Respondenti mi také nedali najevo, že by jim tato forma diskuze byla jakkoli nepříjemná. Atmosféra byla tedy i vzhledem k této formě uvolněná a přátelská. Je to dáno také tím, že mladší generace je již dnes možná i v důsledku koronavirové pandemie na podobné schůzky v online prostředí zvyklá.

5.4. Výzkumné prostředí

Pro mou práci bylo nutné zaměřit se na konkrétní lokalitu, ze které jsem následně vybírala vhodné participanty. Prostředím, které jsem si pro svou práci zvolila, bylo hlavní město České republiky. Prahu jsem si vybrala z důvodu, že je zde nejčetnější populace (1 130 192 k 1.1.2023)⁶⁸ a také největšího zastoupení muslimů v České republice. Podle posledního sčítání lidu v roce 2021 bylo jedinců, kteří se hlásí k islámu v Praze, celkem 2041.⁶⁹ Díky takovému zastoupení jsem tuto lokalitu viděla jako místo, které nabízí větší možnost získání respondentů z řad muslimských studentů. Jsem si zároveň vědoma toho, že Praha je více multikulturního rázu než jiná a menší města České republiky.

Je nutné poznamenat, že online rozhovory přinášely především ta omezení, že kvůli neosobnímu kontaktu nebylo prakticky možné poznat okolní prostředí respondentů. Nebylo tedy možné navazovat na rozhovory zápisy z terénního deníku, které by souvisely s popsáním lokality a sociálního prostředí respondentů. Tyto aspekty by bylo možné zaznamenat při osobním setkání a při schůzkách s respondenty na jimi určených místech. Tento výzkum tak přináší omezení, že nebylo možné studovat lokalitu ve smyslu oblíbených nebo často navštěvovaných míst respondentů, anebo třeba i poznání městské čtvrti, ve které se respondenti nacházeli.

5.5. Etika výzkumu

Každý výzkum s sebou přináší určitá etická pravidla, která v něm hrají důležitou roli. V jednotlivých vědách jsou etické dimenze vymezeny obecnými pravidly už dlouhá léta ve

---

⁶⁸ *Místopisný průvodce*. WANET s.r.o. [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10674/praha/pocet-obyvatel/>

⁶⁹ *Obyvatelstvo podle náboženské víry*. Český statistický úřad [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira?fbclid=IwAR3uMpMGJohVktiKfWYmW9FN5kp6ALF1A8OmtSHm41UAk2A9uCO4d7UH3wM>

formě určitých zásad chování odrážející morálku a vzájemný respekt.⁷⁰ Po oslovení jednotlivých respondentů pro mě bylo z etického hlediska důležité získat jejich souhlas s poskytnutím rozhovoru. Informovala jsem je o tom, proč stojím o jejich výpovědi, k čemu je použiji a jak přibližně bude průběh rozhovoru probíhat. Zároveň jsem brala v potaz jejich svobodnou volbu v účasti na rozhovoru odmítnout, stejně jako mohou kdykoli během rozhovoru ukončit svou výpověď. Taková možnost, že by někdo přerušil rozhovor v průběhu z toho důvodu, že už by nechtěl dále pokračovat, se mi nestala. Někteří oslovení jedinci se mnou ale odmítli spolupracovat již na začátku. Takových případů bylo jen velmi málo a nejčastěji udávaným důvodem bylo to, že jsou v České republice zatím krátce a nemohou tedy kvalitně popsat situaci, kterou zažívají, anebo nemají zájem. To jsem vždy respektovala. Poté, co mi byl ze stran respondentů udělen ústní souhlas a co jsme započali rozhovor, bylo pro mě důležité na začátku vymezit to, že mezi námi panuje naprostá rovnost a že nepřicházím s žádnými předsudky ani představou, jak by měly jejich odpovědi vypadat. Stejně tak jsem se snažila poskytnout míru reciprocitu. Zároveň byla respondentům z mé strany slíbena naprostá anonymita, pod kterou budu jejich odpovědi a stanoviska interpretovat do své bakalářské práce. Zároveň bylo z mé strany ujasněno, že rozhovory nebudou poskytovány v plném rozsahu žádné třetí straně a jejich doslovný přepis zůstane pouze v mém osobním archivu. Jelikož se některé otázky týkaly citlivých okolností z osobního života respondentů, snažila jsem se poskytnout pocit emočního bezpečí a to tím, že jsem tyto citlivé otázky nepokládala bez předpokladu uvolněnější atmosféry během rozhovoru a možnosti jejich pocity vysvětlit.⁷¹ Tím nejcitlivějším okruhem otázek, které jsem kladla, byly otázky týkající se příkladu negativního vztahu k Čechům a případného prožití diskriminace muslimů v České republice. Na otázku, zda respondenti zažili v České republice diskriminaci, jsem ale téměř nikdy nedostala přímou odpověď a vyzozorovala jsem míru rozrušení při pokládání této otázky ze strany respondentů. Mohlo to být nedosažením určité hranice emočního bezpečí, ale myslím si, že větší překážkou pro získání této odpovědi bylo to, že jsem sama Češka, a právě kvůli mému původu nechtěli být v tomto tématu respondenti příliš otevření.

---

⁷⁰ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. s. 44

⁷¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 156

5.6. Charakteristika respondentů

Jak už bylo zmíněno výše, k prvnímu respondentovi jsem se dostala skrze kontakt, který jsem obdržela od své známé. Před započítím výzkumu jsem skrze e-mail oslovila Muslimskou obec v Praze. Bohužel se mi nedostalo žádné odpovědi. Proto jsem po nějaké době musela přistoupit na jinou alternativu shánění respondentů. K tomu jsem použila sociální síť Facebook, na které jsem navštívila různé muslimské skupiny a skrze tuto sociální síť jsem oslovila jednotlivé muslimy. Někteří z nich mi vyhověli a rozhodli se se mnou spolupracovat. Dále jsem potom od těchto respondentů získávala kontakty na další jednotlivce, kteří splňovali podmínky pro výzkum. S těmi jsem se následně spojila a domluvili jsme se na uskutečnění rozhovoru.

Vybraný vzorek lidí v této práci tvoří muslimky a muslimové, kteří žijí v hlavním městě Praha a zároveň mají zkušenost se zdejším vzdělávacím systémem a to v odlišně dlouhých časových rozmezích, po které studovali nebo studují. Nikdo z respondentů ale nestudoval nebo zatím nestuduje v České republice po dobu delší než sedm let. To je zapříčiněno hlavně tím, že všichni oslovení respondenti jsou nebo byli studenty vysokých škol a právě studium v České republice bylo účelem jejich migrace ze země původu. Výzkumný vzorek respondentů je složen z osob příchozích z několika různých zemí, kterými jsou Egypt, Irák, Kosovo, Pákistán, Sýrie a Uzbekistán. Jsem si vědoma toho, že všichni respondenti nepocházejí ze stejných zemí a to by mohlo být problematické. Jsou ovlivněni různými sociálními, politickými i kulturními skutečnostmi a tyto skutečnosti mohou být značně rozdílné. Zároveň by pro mě bylo důležité, že vzhledem k nízké početnosti muslimské komunity v Praze je složité najít odpovídající počet muslimů, kteří studují v Praze a přicestovali ze stejné země původu.

Pro všechny tyto země je typický islám a muslimové zde tvoří většinu obyvatelstva. Stejně tak mají všichni respondenti zkušenost se vzdělávacím systémem v České republice a právě studium bylo tím důvodem, proč do České republiky přicestovali. Obecně platí, že muslimští studenti v České republice mohou mít různé typy pobytového statusu. Jelikož žádný z respondentů nepochází ze země, která by byla součástí Evropské unie, je nutné, aby před přicestováním získali vízum pro studium v České republice. Po příjezdu do země si pak musí obstarat povolení k pobytu určené pro studenty. Vízum, které studenti využívají je označováno jako dlouhodobé vízum, jehož trvání je udělováno k pobytu, který trvá déle než 90 dní. Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů (tzv. dlouhodobého víza) za účelem studia na území může podat cizinec, který za tímto účelem hodlá na území České republiky pobývat

déle než tři měsíce.⁷² Takový typ víza platí pro studenty od úspěšného absolvování přijímacího řízení do doby, kdy jejich studium trvá. Muslimští studenti jsou v České republice povinni dodržovat zákony a pravidla týkající se pobytu a studia v České republice. Případné problémy s pobytovým statutem jim pomáhají řešit úřady pro cizince.

Pro lepší přehlednost výběrového vzorku jsem uvedla tabulku, ve které jsou respondenti rozděleni podle pohlaví, věku, země jejich původu a délky studia v České republice. Do tabulky jsem nezařadila údaje, které jsou pro všechny respondenty stejné a to tedy, že žijí v Praze a vzdělávací institucí, kterou v České republice navštěvovali nebo navštěvují, je vysoká škola.

	POHLAVÍ	VĚK	ZEMĚ PŮVODU	DÉLKA STUDIA V ČR
Respondent 1	žena	23	Sýrie	2 roky
Respondent 2	muž	24	Kosovo	2,5 roku
Respondent 3	muž	24	Pákistán	8 měsíců
Respondent 4	muž	25	Sýrie	4 roky
Respondent 5	žena	26	Kosovo	3 roky
Respondent 6	muž	27	Egypt	7 let
Respondent 7	muž	27	Egypt	3 roky
Respondent 8	muž	27	Irák	4 roky
Respondent 9	muž	30	Egypt	3 roky
Respondent 10	muž	30	Irák	5,5 let
Respondent 11	muž	30	Pákistán	5 let
Respondent 12	muž	31	Egypt	5 let
Respondent 13	muž	34	Uzbekistán	6 let

⁷² *Vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé)*. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobě.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

6. Analýza

V této části bakalářské práce se věnuji výsledkům a analýze výzkumného šetření. Popisují výsledky, které vyplynuly ze zjištěných a nasbíraných dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů uskutečněných s respondenty z řad muslimských studentů studujících v Praze. Mým hlavním cílem, na který jsem se primárně zaměřovala, byla kvalita soužití muslimů s Čechy. Zajímalo mě, jak v jejich očích probíhala integrace do české společnosti a jakou roli v tomto začleňování sehrál vzdělávací systém, do kterého byli zapojeni. Z pohledu sociální integrace mě zajímalo, jaký vztah měli při studiu s ostatními spolužáky a také s vyučujícími, jelikož se domnívám, že tyto vztahy mohou následně ovlivnit vnímání celé české společnosti v očích muslimů. Z toho jsem chtěla vyvodit, jaké vztahy chovají respondenti k majoritnímu obyvatelstvu a jestli mají mezi Čechy přátele, o kterých mohou říct, že k nim chovají vřelý vztah. Naopak jsem se od respondentů snažila zjistit, jaké negativní zkušenosti s Čechy mají a zda se při fungování v české společnosti setkali s diskriminací. Tyto otázky se ukázaly jako nejpálčivější a odpovědi na ně jsem dostala jen zřídka kdy. Šlo mi také o to rozklíčovat, jak je muslimská komunita českou majoritní společností vnímána a jaké to má na samotné jedince dopady.

Pokoušela jsem se také zjistit, jak je dle nich český vzdělávací systém připraven na studující muslimy a jestli je zde prostor pro nějaké zlepšení. Proto mě zajímalo, zda muslimové tráví čas s Čechy i mimo školu, nebo zda se pohybují převážně v muslimské komunitě a proč. Na závěr byly respondentům pokládány otázky týkající se jejich vize budoucnosti. Zvláště mě zajímalo, zda chtějí po dokončení svých studií zůstat i nadále v České republice.

6.1. Výhody migrace do ČR oproti jiným zemím

Všichni účastníci, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovor a věnovat mi čas, se přestěhovali do České republiky za účelem studia. V tomto případě je tedy jasné, že důvod migrace byl ve všech jednotlivých případech stejný. Vybraný vzorek muslimů, kteří do české republiky migrovali za účelem studia, vidí tuto možnost jako příležitost zlepšit své budoucí sociální postavení, jelikož vidí ve kvalitním vzdělání následnou možnost získání lepšího zaměstnání, s čímž je spojen větší finanční příjem. Tázala jsem se na to, proč zrovna Česká republika byla tou zemí, do které se rozhodli za účelem studia přicestovat a jaké vidí výhody oproti jiným zemím, kam by mohli migrovat. Na tuto otázku jsem dostala několik různých

odpovědí, které však spojovaly určité body. Jednou z největších výhod, kterou migranti z muslimských zemí spatřovali oproti jiným evropským zemím, kam mohli migrovat, byly dostupné finanční nálady na život a zároveň kvalitní školství, které je zde poskytováno ve formě státních škol. Tyto podmínky byly pro respondenty důležité, jelikož důvodem jejich přistěhování bylo studium a potřebovali tedy najít zemi, která by byla pro ně jako studenty, kteří zatím nebudou mít možnost chodit do zaměstnání a vydělávat peníze, cenově dostupná: „Velkou výhodou oproti jiným evropským zemím, kam jsem mohl migrovat, vidím v tom, že Česká republika je ve srovnání s těmi ostatními zeměmi Evropy pro migranty dostupná, co se týče životních nákladů. Jedny z důležitých potřeb, jako zajištění zdravotní péče nebo vzdělávání zde není zpoplatněno nereálnými částkami. Což se studentům hodí.“⁷³ Podobně odpověděl i respondent, který je v České republice nejkratší dobu, a to tedy osm měsíců: „Českou republiku jsem si vybral kvůli dobré dostupnosti ke vzdělání a proto, že je tady vzdělání kvalitní. Jsou tu dobré a dostupné podmínky pro život, taky je zde právě cenově dostupná zdravotní péče a tak dále. Když jste student, tak Vám zdravotní péči platí stát. Dostupné jsou tu i ceny potravin, oproti třeba Německu.“⁷⁴ Náklady na život, kvalitní vzdělání a zdravotní péče byly teda prvním aspektem, který spatřovali účastníci jako výhodný pro jejich přistěhování se - oproti jiným zemím, které si mohli pro své zahraniční studium zvolit. Obecně tedy hodnotí Českou republiku jako cenově dostupnou zemi. To vypovídá o tom, že většina respondentů, kteří se podíleli na uskutečnění výzkumu, pochází z rodin, které běžně patří do střední vrstvy a jelikož je celý proces migrace a studia v zahraničí finančně náročným procesem, bylo nutné zvolit zemi, která bude muslimským migrantům vyhovovat. Bylo pro ně důležité, aby se misky vah s finanční dostupností pro život a kvalitou vzdělání co nejvíce vyrovnaly: „Já jsem třeba z rodiny, kde můj otec pracuje jako bankéř a matka je ženou v domácnosti. Proto pro nás bylo důležité zvolit zemi, která bude, no, jak to říct, levná. Ve které se bude žít levně. Zním i jiné muslimy, kteří sem migrovali, aby mohli studovat, a mají to většinou stejně.“⁷⁵

Dalším, často zmiňovaným důvodem, který jsem vypořadala v odpovědích účastníků na otázku, proč si vybrali oproti jiným zemím, kam mohli migrovat Českou republiku, bylo její geografické umístění ve středu Evropy: „Mimo jiné taky proto, že Česko leží v centru Evropy a dobře a rychle se z ní dostanete i do jiných zemí.“⁷⁶ Nebo: „Taky je zde

---

⁷³ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

⁷⁴ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

⁷⁵ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

⁷⁶ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 11

dobrá geografická pozice ve středu Evropy, což je výhodné pro cestování a také zde není ani zima, ani horko.“⁷⁷

Jedna ze dvou participantek uvedla jako výhodu oproti jiným zemím Evropy malou početnost arabské komunity. Podle jejího názoru je v zemích, kde jsou tyto komunity početnější, větší možnost setkání se s diskriminací: *„Výhod je mnoho, ale když jsme se s rodiči rozhodovali, kam odjedu, bylo pro nás také rozhodující, abych se moc neseťkávala s diskriminací. Rodiče mě před tím chtěli ochránit. Protože tady v České republice není arabská komunita velká, tak je tady rasismus a diskriminace poměrně omezená.*“⁷⁸ Po doplňujících otázkách, které jsem respondentce pokládala, jsem zjistila, že si myslí, že muži muslimové tento aspekt při jejich migraci moc neřeší, jelikož nechodí zahaleni. To, že nosí šátek je dle jejího názoru to hlavní, čeho si lidé v jiné zemi všimnou a může to být důvodem, kvůli kterému se setkává s nemístnými poznámkami až diskriminací.

6.2. Začlenění do české společnosti pomocí vzdělávacího systému

Dále jsem se pokoušela od participantů zjistit, jak probíhalo jejich začlenění do české společnosti poté, co zde začali studovat a setkávat se s českými studenty a vyučujícími. Zajímalo mě, jak je samotní studenti a vyučující vnímají, jelikož se domnívám, že to, jaké vztahy s těmito jedinci zažívali, může buď pozitivně nebo negativně ovlivnit jejich vztahy se zbytkem české společnosti, nebo minimálně ovlivnit jejich otevřenost a náklonnost k začleňování se do zbytku společnosti.

Odpovědi, které jsem na tyto otázky získal, aby se daly rozdělit do dvou kategorií. Do takové, kdy bylo začleňování v očích participantů relativně snadné a do druhé kategorie, kdy už bylo obtížnější: *„Moje začlenění probíhalo už od počátků snadno, těšil jsem se sem a bral jsem to jako výzvu.*“⁷⁹ Dále: *„Moje začlenění probíhalo snadno. I když ze začátku bylo možná složitější, protože jsem neuměl dobře český jazyk tak se mi s lidmi komunikovalo hůř, ale v Praze hodně lidí mluví anglicky, a proto to nebyl moc velký problém v tomhle. Potom, co jsem se naučil jazyk, už mě společnost přijímala velmi dobře.*“⁸⁰ Největší zmiňovanou překážkou pro dobrou integraci byl právě jazyk, který migranty omezoval v tom, aby se mohli cítit přirozeně a pohodlně v české společnosti: *„No, zatím jsem tu jen osm měsíců, takže se*

---

⁷⁷ Rozhovor ze dne 13.1.2023 Respondent č. 13

⁷⁸ Rozhovor ze dne 14.4.2023 Respondent č. 1

⁷⁹ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

⁸⁰ Rozhovor ze dne 25.3.2023. Respondent č. 2

*pořád začleňuji, ale myslím si, že to probíhá dobře. Našel jsem si mezi ostatními studenty kamarády (Čechy) a ti mi pomáhají se naučit český jazyk. Až ho budu umět, určitě se mi bude lépe začleňovat i mezi lidi mimo školu.*⁸¹ Tito participanti, i někteří další, popisovali jejich začlenění jako snadné, všichni také měli dobrý vztah se studujícím Čechy, kteří jim byli nápomocni v procesu začleňování.

Zbývající respondenti, kteří tvoří většinu, ale tento proces nepopisují jako úplně snadný. A to zejména ze začátku. Podobně jako předchozí skupina udávají neznalost jazyka jako utvářející největší bariéru na cestě k začlenění se mezi českou společností: *„Tak začlenění neprobíhalo příliš snadno, abych byl upřímný. Největší problém pro mě bylo, že jsem neuměl jazyk, nemohl jsem se na nic zeptat, pokud ten, koho jsem oslovil, neuměl anglicky a tak. Narážel jsem taky na problémy v tom, že Češi nejsou moc otevření, obzvlášť když nevypadáte podle evropských standardů. Myslí tím barvu pleti a taky mám hodně husté vousy.*⁸² Participanti, kteří uváděli, že jejich začlenění neprobíhalo snadno, byli také ti, kteří měli obecný pohled na Čechy v některých věcech nepříliš dobrý. To bylo často tím, že Češi: *„nedokážou přijmout a respektovat tradice a zvyky cizinců.*⁸³ Nebo: *„Moje začlenění bylo v prvních třech letech poměrně pomalejší, protože mi bylo řečeno, že Češi jsou xenofobní. Tuto myšlenku podpořily i mé návštěvy na cizinecké policii, kde s vámi jednájí hrozně, jen (si myslí), abyste získali vízum bez ohledu na to, z jaké země pocházíte. Nicméně jsem si postupem času našel české přátele, kteří byli milý a otevření. Díky nim jsem přišel na to, že všichni Češi nemusí být stejní. Po třech letech jsem se začal více integrovat do společnosti tím, že jsem se naučil jazyk. Po sedmi letech pobytu si myslím, že Češi jsou milí a přátelští lidé, i když se mohou vyskytnout výjimky, což je normální v každé skupině, ale je nespravedlivé nazývat Čechy xenofobními.*⁸⁴

Při těchto odpovědích jsem se setkala s odlišnými zkušenostmi ze strany muslimů s českou společností. Jak s těmi pozitivními, tak těmi negativními. Někteří muslimové neměli mnoho štěstí při kontaktech s Čechy a jiní zase naopak. Začlenění cizince do nové společnosti může být ovlivněno mnoha faktory. Záleží nejen na jedincích z přijímací společnosti, ale také na samotných migrantech, a to zejména na jejich míře otevřenosti k nové kultuře, zvykům, tradicím a fungování. Samozřejmostí je taky povaha jedince - pokud je člověk více uzavřený a hůř si hledá nové přátele, bude pro něj proces začleňování se složitější než pro toho, kdo se

---

⁸¹ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

⁸² Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

⁸³ Rozhovor ze dne 15.1.2023. Respondent č. 7

⁸⁴ Rozhovor ze dne 2.2.2023. Respondent č. 6

rád setkává s novými lidmi a překážky bere jako výzvu, kterou překonává s radostí a vidinou lepšího fungování v nové společnosti. Lidé jsou právě tím aktivním faktorem, který vytváří prostředí pro proces začleňování. V případě studentů jsou to právě učitelé a ostatní spolužáci, kteří jsou prvními Čechy, se kterými přichází migrant do častějšího a intenzivního kontaktu. Jedna část mých otázek tedy směřovala na vztah k těmto lidem. Mile mě překvapilo, že až na jednoho respondenta byly téměř všechny odpovědi kladné a muslimští studenti měli jak s vyučujícími, tak s českými studenty dobrý vztah: „*Nikdy jsem s nimi neměl žádný problém, ani s učiteli. Kdykoli jsem potřeboval tak mi s čímkoli pomohli.*“⁸⁵ Někteří se dokonce setkali i s obdivem: „*Učitelé mě velice obdivovali za to, že jsem byl jediný Arab ve třídě. Měl jsem od nich velkou podporu a respekt. Se spolužáky mám taky velmi dobrý vztah a jsou to moji kamarádi, trávíme spolu spoustu času i mimo školu, jezdíme na výlety, chodíme hrát fotbal a tak, nemůžu si stěžovat.*“⁸⁶

Od některých jsem zase dostala odpovědi, kdy k nim vyučující byli vlídní a nehleděli na jejich rozdílnost, ale ze stran spolužáků se nesetkávali s pozitivním přístupem: „*Relativně rychle jsem se naučila česky, takže jsem většinou nebyla učiteli vnímána nějak jinak než ostatní. Co se spolužáků týče, měla jsem nějaké kamarády a někteří mě odstrkovali. Nechtěli se semnou bavit, ani mi pomáhat. Dávali se na mě jako na zvláštní holku s divným jménem, a vzhledem.*“⁸⁷ Nebo: „*No, tak učitelé mě vnímají velmi dobře a spíš mi pomáhají. Jiní studenti byli zezáčátku odtažití, ale když mě víc poznali tak to bylo lepší, s některými jsem už i kamarád.*“⁸⁸

Setkala jsem se ale také s opačnými zkušenostmi, kdy vyučující byl právě tím, kdo dával participantovi najevo jeho odlišnost a přistupoval k němu negativně: „*Se všemi jsem měl velmi dobrý vztah, až na jednu profesorku. Dávala mi najevo, že jsem jiný a že s tím má problém. Nejdřív to nebylo úplně přímo, ale bylo to z jejího přístupu cítit, všímali si toho i spolužáci. Hodnotila mě hůř než ostatní, i když moje výsledky nebyly tak špatné. Nebo když jsem chtěl projevit svůj názor, tak mi nedala prostor a tak. No bylo to hodně nepříjemné a na její hodiny jsem pak už skoro nechodil.*“⁸⁹ Tento respondent na mě působil velmi zdvořile a přátelsky a vzhledem k tomu, že hovořil i o mnoho dalších Čechách, se kterými má dobré vztahy, pokoušela jsem se přijít na důvod jeho nepřijetí zmiňovanou paní profesorkou. Pomocí doplňujících otázek jsem se ptala na to, zda tento přístup pramenil z toho, že je

---

⁸⁵ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

⁸⁶ Rozhovor ze dne 15.1.2023 Respondent č. 7

⁸⁷ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

⁸⁸ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

⁸⁹ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

muslim: „*Ano, já myslím, že to bylo proto, že jsem muslim. Ona byla starší, myslím si, že mladí lidé v České republice jsou mnohem otevřenější k muslimům, na rozdíl od starších generací, ty nás škatulkují tak, že jsme zlý a teroristé na základě toho, že to viděli v televizi, nebo si to přečetli v novinách, neumí rozlišit rozdíly mezi extremisty a normálními muslimy. Tohle se pak na tom vztahu odráželo, bych řekl.*“⁹⁰

Obecně je dle všech respondentů český vzdělávací systém připraven na to přijímat cizince: „*Je tu spousta studentů v rámci programu Erasmus, nebo i zahraničních studentů, kteří sem přijíždějí studovat různé obory.*“⁹¹ Jedním z problémů, na který participanti často naráželi, byla nedostatečná znalost Čechů islámského náboženství a muslimů jako takových. Jediné, co by dle respondentů bylo tedy potřeba ve vztahu ke studujícím muslimům zlepšit, byla tato znalost a povědomí: „*Určitě by bylo dobré zlepšit informovanost o muslimech a nespolehat na vymyšlené příběhy o nich, které jsou často z médií.*“⁹² Muslimové mají oproti Čechům jiný styl života a i přesto, že se snaží co nejlépe začlenit do české společnosti a fungovat v rámci pravidel českého vzdělávacího systému. V rámci své víry musejí dodržovat určitá pravidla. Ty je nutné, aby byly ze strany Čechů chápány a přijímány tak, aby je český vzdělávací systém v praktikování víry nijak neomezoval. Všichni si tedy myslí, že klíčem k tomu je dostatečná informovanost Čechů o muslimském způsobu života: „*Velmi důležité je myslím si seznámit studenty, zejména v mladém věku, s islámským náboženstvím a muslimy a jejich zvyky a objasnit jim myšlenku jejich odlišnosti, a že všichni nejsou spojeni s extremistickými skupinami jen proto, že nosí hidžáb nebo nějaké oblečení, které reprezentuje arabskou kulturu. U mužů je to třeba pánská abája. To je podle mě velmi důležité pro nápravu rasistické ideologie, kterou šíří média. Na druhou stranu je třeba uvést některé věci, které usnadňují život muslimů v této zemi, například poskytování některých halal potravin ve školách a na univerzitách a také poskytnutí malých místností pro vykonávání modliteb během dne.*“⁹³ Jeden z respondentů, který opět zmínil nedostatečnou informovanost jako to, z čeho plynou vzájemná nepochopení, navrhl možnost konání vzdělávacích akcí zabývajících se touto tematikou: „*Vysoké i jiné školy mohou pořádat nějaké semináře a akce, na kterých se bude informovat o islámech a potřebách muslimů. Dokonce i vím o některých lidech z muslimské komunity, kteří by se na tom rádi podíleli.*“⁹⁴

---

⁹⁰ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

⁹¹ Rozhovor ze dne 2.2.2023. Respondent č. 6

⁹² Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 8

⁹³ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

⁹⁴ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 11

V rámci kategorie těchto jsem získala různorodé odpovědi. Menší skupina respondentů si v procesu svého začleňování neuvědomovala žádné větší komplikace, ale právě větší počet respondentů vnímal tento proces jako relativně složitý. Největším problémem, který nastal byla pro respondenty neznalost českého jazyka, ale postupné zlepšování se v této znalosti s sebou přinášelo i kvalitnější proces začleňování se. Někteří respondenti ve vzdělávacích institucích zažívali a navazovali pozitivní vztahy s ostatními studenty i vyučujícími, kteří jim pomáhali v různých oblastech. Nicméně v některých případech se tyto vztahy projevíly méně kladně, což vedlo ke zhoršení a zpomalení celého integračního procesu. Z odpovědí vyplynulo, že český vzdělávací systém je dobře připraven na studující cizince, ale muslimové v něm spatřují nedokonalosti. Nejvíce zmiňovaný prostor pro zlepšení je viděn v nedostatečném povědomí o jejich víře a potřebách s tím spojených. Respondenti navrhuji, aby se české školy (a nejen ty) začaly více zaměřovat na informovanost o islámu a potřebách muslimů v zahraničí.

6.3. Soužití s českou společností

V rámci této kategorie otázek jsem se pokoušela zjistit, jakým způsobem vnímají muslimové soužití s českou společností mimo jimi navštěvovanou vzdělávací instituci a také, jak jsou v jejich očích oni sami Čechy vnímáni. Zajímala jsem se o největší rozdíly, které v obou komunitách panují a jaké vztahy k oběma skupinám chovají. Dále byli respondenti dotazováni také na jejich negativní a zároveň pozitivní vztahy s Čechy. Mimo jiné jsem se také věnovala předsudkům, které jsou podle respondentů vůči muslimům v české společnosti užívány. Otázkou, která byla v rámci této kategorie pokládána, se vyjevila jako ta nejpálčivější a nejhůře zodpověditelná byla ta, která se tázala na zkušenost s diskriminací. V návaznosti na předchozí části rozhovoru mě zajímalo, zda chtějí respondenti i po skončení svého studia nadále zůstat v české republice a obecně mě zajímala vidina jejich budoucnosti.

Jak česká společnost vnímá muslimy, je dle participantů velice výrazně ovlivněno přístupem českých médií k této komunitě. Média podle nich řadí všechny muslimy do jedné kategorie a to takové, která je všechny vykresluje jako radikální a nepřizpůsobivé: „Masmédia ovlivňují každého člověka na světě, vzhledem k tomu, že mnoho lidí si dělá závěry na základě toho, co si přečtou nebo vidí v televizních médiích, proto mě moc nepřekvapuje, že velká část české populace vnímá muslimy negativně.“⁹⁵ Na otázku, jak vnímá česká společnost muslimy, tedy velká část respondentů do svých odpovědí zanesla přesvědčení, že je česká společnost výrazně ovlivněna ve vnímání muslimské komunity právě médii:

---

⁹⁵ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

„Myslím, že česká společnost vnímá muslimy hlavně skrze ty informace, které jim dávají zdejší média. Ty muslimy nerealisticky vykreslují a dělají z nás imaginární nepřítel. No a tím se právě nechá hodně lidí zmást, hlavně starší generace, ty mladší už třeba procestovali svět a setkali se různými kulturami a určitě se už setkali i s muslimy.“⁹⁶ Přesvědčení všech se tedy shoduje v tom, že česká společnost mezi jednotlivými muslimy nedělá rozdíly a téměř všechny vnímá hlavně zpočátku negativně: „Česká společnost toho o muslimech stále moc neví, ale i přesto proti nám mají špatné předsudky.“⁹⁷ Nebo: „Z mého pohledu se česká společnost na muslimy dívá buďto jako na nebezpečí a ohrožení poklidného života v Evropě, nebo jako na blázny, kteří chtějí žít život podle pradávných pohádek.“⁹⁸ Rozdíly ale muslimové uvádí při setkání se starší a mladší generací: „Záleží na tom, jak starý ten člověk je. Starší lidé mají vždy strach a uvádí izolaci vůči cizincům obecně a muslimům zvláště kvůli falešnému obrazu, který se šíří prostřednictvím sociálních médií, že muslimové jsou teroristé. Ti mladší již třeba navštívili islámské země a viděli, jak s nimi muslimové jednájí a že se chovají normálně. Nemají tedy potom v Čechách s přítomností muslimů problém a v mnoha případech jim poskytují podporu v jejich každodenních záležitostech.“⁹⁹ Vzhledem k takovým odpovědím je jasné, že největším problémem v negativním vnímání muslimů je opět nedostatečná informovanost: „Na sociálních českých skupinách čtu špatné komentáře a uvědomuji si, že nemají moc znalostí o islámském náboženství a cítí trochu nenávist, pokud člověk chce praktikovat islám.“¹⁰⁰ Obecně si respondenti myslí, že česká společnost není xenofobní, jen v ní panuje špatná informovanost o této komunitě. Během rozhovoru totiž několikrát uvedli, že i přesto, že byli zpočátku vnímáni negativně, tak po bližším seznámení se na ně Češi změnilí názor. Jako nejvýraznější rozdíly bylo uváděno to, že česká společnost je výrazně ateistická, a proto nemají k islámskému náboženství velké pochopení. Češi těžko chápou, že život člověka může být ovlivněn i něčím jiným než pouhým fungováním státu a jeho zákony: „Nevětší rozdíl je určitě to, že Češi jsou téměř všichni ateisté. Od toho se odvíjí potom už všechno ostatní.“¹⁰¹ Dále: „Největší rozdíl je v tom, že Češi neberou náboženství vážně, zatímco muslimové si velmi zakládají na svém náboženství. Je to náš způsob života a od toho se pak odvíjí další všechny další věci, co děláme. V tom je největší rozdíl, no.“¹⁰² Takto vnímá tuto rozdílnost v přístupu k náboženství každý z participantů. Největší rozdíl je

---

⁹⁶ Rozhovor ze dne 2.2.2023. Respondent č. 6

⁹⁷ Rozhovor ze dne 12.4.2023. Respondent č. 9

⁹⁸ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

⁹⁹ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

¹⁰⁰ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

¹⁰¹ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

¹⁰² Rozhovor ze dne 25.3.2023. Respondent č. 2

tedy v přístupu k náboženství, jelikož velká většina Čechů jsou ateisté: „Islám se primárně odráží v tom, jak člověk žije. Mnoho praktik jsou postavené na silné disciplíně a odepření si některých věcí, protože věříme, že Bůh ví, co je pro nás lepší, a protože nás čeká odměna v posmrtném životě. Něco takového vidím jako velký rozdíl, protože mám pocit, že mnoho lidí v České republice a obecně v Evropě, ovšem ne všichni, zakládají mnoho svých rozhodnutí na tom, zda jim to přinese požitek a zábavu a udělá je to šťastnými právě teď. To samozřejmě není nutně špatné, jen je to jiné.“¹⁰³

Od toho, jak muslimové přistupují k islámu v protikladu k české ateistické společnosti, se odráží další zmiňované rozdíly, jako je například pití alkoholu: „Připadá mi, že Češi pijí alkohol při každé příležitosti a my muslimové ho moc nepijeme.“¹⁰⁴ Dále: „Velký rozdíl je taky v přístupu k alkoholu a hazardu. I když dnes už pije alkohol mnoho muslimů, stejně mi připadá, že to není tolik jako Češi. Ti jsou k tomu mnohem víc nakloněni než muslimové.“¹⁰⁵ Stejný respondent dále pokračoval s příkladem rodinných vztahů: „Přístup k rodině je taky jiný. V Česku jsem se setkal s hodně lidmi, kteří neměli dobrý vztah s rodiči, anebo taky nikdy nechtějí děti. To my tak nemáme, většinou chceme vybudovat rodinu a mít šťastné manželství.“¹⁰⁶ Více respondentů zmiňovalo rozdíly týkající se rodinného života. Muslimové jsou dle svých tradic na rodinu, zejména na nukleární mnohem více vázáni než Češi: „Tak je taky rozdíl v tom, že muslimská rodina se stará o každého člena rodiny, ale Češi to tak nedělají.“¹⁰⁷

Předsudky, které většina Čechů vůči muslimům chová, jsou podle respondentů jednoznačné. Zobecněné představy jsou vůči minoritám v české společnosti silně negativní. Vzhledem k předchozím odpovědím je patrné, že právě tyto předsudky pramení z nedostatečných informací o muslimech a jejich původnímu způsobu života. Tuto stereotypizaci, ze které pramení negativní předsudky, ukotvují v Češích média. Právě ty totiž vykreslují celou skupinu muslimů v jednom světle a málokdy se v nich setkáme se zprávou, která by se týkala muslimů a byla pozitivního znění. Radikální skupiny nebo extremisté se ale vyskytují ve všech sociálních, náboženských nebo kulturních skupinách bez rozdílu. Po uskutečnění všech rozhovorů jsem si vědoma toho, že právě tento způsob, kterým média vyobrazují muslimskou komunitu, je problémovým a zhoršuje se tím kvalita začleňovacího procesu: „Setkávám se spíš s negativními stereotypy a předsudky, včetně přesvědčení, že jsme

---

¹⁰³ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

¹⁰⁴ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

¹⁰⁵ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

¹⁰⁶ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

¹⁰⁷ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 8

*násilní nebo náchylní k terorismu. Myslím, že to může být podpořeno medializací islámského terorismu a extremismu, stejně jako nedostatečným pochopením islámu a rozmanitostí uvnitř muslimské komunity.*¹⁰⁸ Další participant na tuto otázku odpověděl krátce a jasně: „*Tak nejčastější předsudek je určitě ten, že jsme všichni teroristé.*“¹⁰⁹ Velice podobně, jako ostatní respondenti to vidí i tento následující: „*Ne všichni Češi jsou stejní, ale někteří nedokážou pochopit, že být muslim neznamena být terorista, a že na světě existuje spousta lidí s rozdílnou mentalitou.*“¹¹⁰ Spolu s tímto silně negativním předsudkem se dle respondentů česká společnost nepodloženě obává i toho, že by do české společnosti a jejího fungování měli muslimové potřebu vnášet své islámské právo, které není v souladu s českým právním, ale ani jiným systémem: „*Většina Čechů si myslí, že každý muslim je terorista a že chceme ovládnout a zavést islámské právo v jejich zemi, ale není to tak samozřejmé.*“¹¹¹ Nebo: „*Někteří Češi si myslí, že muslimové převzou vládu při této míře imigrace a porodnosti. Mají z toho strach. Myslí si, že brzy budou v České republice soudy šaría. Někteří si myslí, že muslimové jsou určitě něco, co přichází s násilím a terorem.*“¹¹² Na otázku ohledně předsudků jsem tedy dostala od všech téměř jednoznačnou odpověď. Jedna z participantek dokonce uvedla, že kvůli takovým předsudkům je pro ni těžké sehnat si při studiu práci, či brigádu: „*Víte, kvůli těm předsudkům nás ani nikdo nechce zaměstnat, já proto, že nosím hidžáb to mám s prací ještě těžší. Češi z nás mají strach, a přitom jsme úplně normální.*“¹¹³

V druhé polovině rozhovoru jsem respondentům pokládala otázky, které se týkaly jejich setkávání s muslimskou komunitou v České republice. Chtěla jsem vědět, jakou důležitost jí během svého sžívání se s českou společností kladly. Pro všechny muslimy byla přítomnost muslimské komunity v Praze klíčová a každý z nich k ní má své určité vazby, někdo silnější a někdo slabší. Muslimská komunita pro ně byla důležitá zejména na začátku přistěhování se, kdy jim poskytovala pocit domova v prozatím zcela neznámé kultuře. Z odpovědí jsem zjistila, že postupem času, kdy byli muslimové v české společnosti déle přítomni, pro ně důležitost muslimské komunity slábla. To bylo spojeno s tím, že si nacházeli přátele a lidi, se kterými si dokážou rozumět. I mezi Čechy: „*Když jsem se přistěhovala, tak jsem ji vyhledávala hodně, protože pro mě muslimská komunita je důležitá. Vzhledem k tomu, že praktikováním islámu se člověk hodně odlišuje od zbytku společnosti, je důležité mít okolo*

---

¹⁰⁸ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

¹⁰⁹ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 8

¹¹⁰ Rozhovor ze dne 15.1.2023. Respondent č. 7

¹¹¹ Rozhovor ze dne 12.4.2023. Respondent č. 9

¹¹² Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

¹¹³ Rozhovor ze dne 14.4.2023. Respondent č. 1

sebe lidi, se kterými se necítíte jako člověk z jiné planety. Dneska už ale vazby k ní ovšem nejsou nijak extrémně pevné. Už mám i české kamarádky, ale pořád se stýkám i s muslimkami a muslimy.“¹¹⁴ Nebo: „Určitě je komunita důležitá hlavně na začátku, kdy je člověk vhozen do nového světa. Potom ale už tolik ne, spíše jsem se snažil navazovat vztah s Čechy, abych lépe pochopil jejich styl života.“¹¹⁵ Nejdůležitějším faktorem, kvůli kterému respondenti muslimskou komunitu vyhledávali, je pocit sounáležitosti s lidmi, kteří jsou jim více podobní než Češi. Je přirozené, že člověk vyhledává takovou skupinu, ve které se cítí bezpečně: „Bylo to pro mě moc důležitý, alespoň trochu mi to připomínalo můj domov, odkud pocházím a necítil jsem tolik, že jsem vlastně cizinec v cizí zemi.“¹¹⁶ Pocit sounáležitosti a prvky, které jsou podobné místu, ze kterého muslimové přicestovali, jsou pro ně v nové zemi důležité, zejména na začátku přistěhování se. Takovou důležitost dávají i mešitám, stravování a modlitbám, které mohou se zástupci muslimské komunity sdílet a pro všechny to bude přirozené: „Muslimská komunita je pro praktikující muslimy velmi důležitá, protože muslimové potřebují mešity, halal potraviny a islámské prostředí.“¹¹⁷ Dále: „Trávili jsme spolu ramadán, modlili se a hráli fotbal, různé hry. V prvních třech letech mi to strašně pomohlo, dodnes mám s těmi kluky velmi dobrý vztah. Bylo to důležité hlavně v počátcích, zvlášť když se člověk nechce cítit sám v cizí zemi.“¹¹⁸ Všichni respondenti tedy přikládají styku s muslimskou komunitou velkou důležitost. Nesetkala jsem se s ani jedním případem, kdy by tomu tak nebylo.

Jakým způsobem hodnotí muslimové soužití s českou společností, se může odrážet i od situací, které zažijí nejen ve školním prostředí, ale třeba také ve veřejném prostoru. Diskriminace je jev, který se vyskytuje v každé sociální skupině. Většinou je to negativní odsouzení, anebo zachování se k druhému bez nějakého rozumného odůvodnění. Diskriminace většinou vychází právě z nedostatku povědomí o určité skupině. V ideálním případě by samozřejmě bylo nejlepší se něčemu, jako je diskriminace, úplně vyhnout, ale to se tak ve světě bohužel běžně neděje. Když jsem respondentům pokládala otázku, která se týkala právě jejich zkušenosti s diskriminací v České republice, poznala jsem, že tato otázka nebyla vnímána přívětivě. Do té doby, než jsem se začala tázat na tuto problematiku, působili respondenti uvolněně. Stejně tak se atmosféra zlepšila hned potom, co jsme přešli k dalšímu tématu. Nevím přesně, proč byla pro respondenty tato otázka tolik nepříjemná. Domnívám se,

---

¹¹⁴ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

¹¹⁵ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 8

¹¹⁶ Rozhovor ze dne 12.4.2023. Respondent č. 9

¹¹⁷ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

¹¹⁸ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

že to mohlo být proto, že je takové téma hodně citlivé a dotýká se nepříjemných zážitků a zkušeností, pokud je člověk prožil. Zároveň si ale myslím, že důvodem, proč jsem dostala na téma diskriminace v české společnosti strohé, nebo dokonce žádné odpovědi, mohlo být to, že já sama jsem Češka a tím jsem vlastně pomyslně řazena do skupiny lidí, z jejichž strany mohli být respondenti diskriminováni. Velká část odpovědí byla tedy taková, že diskriminaci nezažili. Častokrát následovalo krátké odmlčení se a čekala jsem, že přijde další odpověď. Vzhledem k předchozímu průběhu rozhovoru jsem u některých jedinců čekala, že diskriminaci zažili, ale téměř nikdo se tak nevyjádřil. Často byly odpovědi také neurčité: „No... Myslím, že s diskriminací jsem se nesetkala, jen s nějakými nepříjemnými narážkami na to, že nosím šátek a tím se odlišuji a tak... Občas na mě pokřikovali na ulici.“¹¹⁹ Respondentka uvedla, že se s diskriminací nesetkala, ale dále hovořila o tom, že na ni někteří lidé pokřikovali na ulici z toho důvodu, že nosí šátek. Druhá z žen, která mi poskytla svůj rozhovor, zažila diskriminaci v pracovním prostředí: „Ano, nechtěli mě zaměstnat, protože jsem muslimka, a to je podle mě diskriminace.“¹²⁰ Jeden z respondentů se dokonce setkal s diskriminací ve vzdělávací instituci, kam docházel, a to ze strany jedné z vyučujících. „Ano, s jednou českou profesorkou na univerzitě, nechtěla mě nechat snadno projít jako normální studenty. Dokonce mi jednou řekla: „Přicházíte ze země, která si neváží ženy.“ A to není pravda.“¹²¹ Z odpovědí jsem tedy zjistila, že jen málo respondentů zažilo ze strany Čechů diskriminaci, nebo něco, co by takto mohli pojmenovat. Spíše než muži se s diskriminací setkaly ženy. Jeden respondent, kterého do Prahy přijela navštívit rodina, odpověděl takto: „Já osobně jsem diskriminaci určitě nezažil, jako na vlastní kůži. Ale například jsem zažil incident v restauraci, kam jsem šel se svojí sestrou. Jiní zákazníci chtěli po mojí sestře, aby opustila restauraci. Měla na sobě hidžáb a to se asi ostatním nelíbilo. Reagoval jsem slovně, ale poté jsme raději celá odešli a šli se najíst do jiné restaurace, protože pro nás nebyla zdejší atmosféra již příjemná.“¹²²

Mimo uvedené konkrétní zážitky jsem se také pokoušela zjistit, zda muslimští studenti pocítují nějakou změnu ve své vlastní osobnosti po určité době strávené v České republice. Bez pochyb jsou Češi i muslimové v některých věcech velmi odlišní a k různým věcem se staví jiným způsobem. Nejvýraznější vnímané odlišnosti jsem popsala v části, kde byli respondenti tázáni na rozdíly v těchto dvou komunitách. Zároveň mě zajímalo, jak si respondenti myslí, že je Češi vnímali na začátku a jak je vnímají teď. Většina z nich

---

¹¹⁹ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

¹²⁰ Rozhovor ze dne 14.4.2023. Respondent č. 1

¹²¹ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

¹²² Rozhovor ze dne 2.2.2023. Respondent č. 6

odpověděla tak, že jsou vnímáni pořád stejně. Z počátku jsou k nim lidé spíše odtažití a potom, co je blíže poznají, je vnímají velmi pozitivně: „*To se, myslím, nezměnilo. Přirozeně jsem si zde našla kamarádky, které jsou Češky. Ty jsem na začátku neměla. Ale přístup cizích Čechů ke mně je pořád stejný. Nosím šátek, a to mě dělá jinou, takže to moc dobře nevnímají, ale nemám s tím nějak výrazné problémy. Spíše si všímám nepříjemných pohledů třeba na veřejnosti, ale to jsem se naučila ignorovat.*“¹²³ Dále: „*To se moc neliší, jak už jsem říkal, tak mě na první pohled nevnímají moc pozitivně, když se s nimi bavím, tak je to lepší.*“¹²⁴

Největší změnu, kterou si prošli, vnímají respondenti v jejich přístupu k různým věcem z každodenního života. Jsou více zodpovědní sami za sebe a to může být zapříčiněno individualistickým duchem české společnosti, ale také tím, že odjeli ze země svého původu studovat do země, která je pro ně cizí a zpřetrhali tak své té doby známé vazby a vzdálili se od rodiny a svých původních přátel: „*Změnil jsem se hodně. Měl jsem čas na svoje aktivity, naučil jsem se spoustu nových věcí, a hlavně spoléhat víc sám na sebe. Také jsem poznal sám sebe v těžkých situacích bez rodiny a přátel.*“¹²⁵ Dále: „*Jsem nyní znalejší, zodpovědnější a sebevědomější. Dokážu více jednat sama za sebe, v zemi, odkud pocházím, jsem se hodně ohlížela na moje blízké.*“¹²⁶ Tyto změny většinou vnímají respondenti pozitivně, připadají si, že tak dokážou zvládnout více věcí a každý z nich odpověděl na otázku, zda je za takovou zkušenost ve svém životě rád, pozitivně. Zároveň se ale v odpovědích objevily i opačné pohledy. Někteří svou proměnu nevnímají jen pozitivně: „*Tak změnil jsem se tak že se dokážu hodně spolehnout sám na sebe, to je asi pozitivní. Ale změnil jsem se i negativně. Jsem teď mnohem méně interaktivní s druhými a taky jsem mnohem míň emotivní.*“¹²⁷

V neposlední řadě mě na základě celého uskutečněného rozhovoru vždy zajímalo, jakým způsobem vidí respondenti svou budoucnost. Zejména jsem chtěla vědět, zda plánují zůstat v České republice i nadále. Ze třinácti rozhovorů, které mně byly respondenty poskytnuty, vyplynulo, že osm respondentů chce i nadále po skončení svých studií zůstat v České republice: „*Ano, určitě tu chci zůstat. Je to můj druhý domov a mám zde vzdělání, kariéru, přátele a mnoho dalších. Takže nevím, co bude v budoucnu, ale v tuto chvíli se chystám zůstat tady na dlouhou dobu a možná až do konce života.*“¹²⁸ Nebo: „*Ano, vidím tu*

---

¹²³ Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

¹²⁴ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

¹²⁵ Rozhovor ze dne 15.1.2023. Respondent č. 7

¹²⁶ Rozhovor ze dne 14.4.2023. Respondent č. 1

¹²⁷ Rozhovor ze dne 2.2.2023. Respondent č. 6

¹²⁸ Rozhovor ze dne 13.1.2023. Respondent č. 13

*lepší budoucnost, než jakou bych mohl mít jinde, chci si tady založit rodinu a zůstat tu.*¹²⁹ Ze třinácti dotazovaných odpověděli tři respondenti tak, že v České republice zůstat po svých studiích nadále nechtějí. Důvody byly různé, většinou vycházely z toho, že se jedinec v české společnosti necítí pohodlně: „*Spíš asi ne, lidé zde nejsou moc přátelští a usměvaví. Zima je tu moc studená a až si udělám rodinu a děti nechci, aby vypadali tak odlišně od druhých. Chci třeba do Španělska, protože jsou hodně sociální a přátelští bez ohledu na cokoli. Také tu jsou na muslimy mnohem více zvyklí a barva pleti není tolik odlišná.*“¹³⁰ Dalším uváděným důvodem pro odchod z České republiky byla i ekonomická situace: „*Myslím, že ne. Myslím, že během dvou až tří let dokončím studium, a pak se poohlédnu po jiném vhodném místě, které bude více sociální vzhledem k mé situaci. Chci se přestěhovat někam, kde se bude více respektovat to, že jsem muslim, třeba Německo, Rakousko... a také něco lepšího z ekonomického hlediska.*“¹³¹ Jedna respondentka uvedla to, že by se chtěla přestěhovat do země, ve které je islámské náboženství praktikováno: „*Po několik následujících let ano, v budoucnu bych se, pokud to bude možné, ráda přestěhovala do země, která je převážně muslimská, jako třeba Turecko.*“¹³² Dva dotazovaní respondenti zatím neví, zda by v České republice chtěli i po svých studiích zůstat: „*Nevím, jestli chci zůstat přímo v Česku, ale mám v plánu zůstat v Evropě. Chci si vybrat zemi, kde jsou dobré platy.*“¹³³ Nebo: „*No, zatím nevím, záleží na situaci, která bude, když se sem dostane třeba válka, tak se odstěhuji.*“¹³⁴

Většina respondentů chce tedy i po svých studiích zůstat v České republice i nadále. Vnímají tuto zemi jako kvalitní pro budoucí život i pro život svých dětí. To svědčí o tom, že integrace byla ve skoro všech případech respondentů úspěšná, anebo zatím úspěšně probíhá. Všichni respondenti ale nejsou v České republice dlouhou dobu, aby prošli celkovým procesem integrace. Tento proces je totiž dlouhotrvající a může probíhat až několik let. To, že pouze tři respondenti ze třinácti dotazovaných nechtějí po svých studiích v České republice nadále žít, je pozitivním výsledkem. Důvody, které respondenti uvedli jako ty, kvůli kterým chtějí z této země odejít, byly spojované se sociální rovinou i s ekonomickými důvody.

---

¹²⁹ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 10

¹³⁰ Rozhovor ze dne 1.4.2023. Respondent č. 12

¹³¹ Rozhovor ze dne 18.3.2023. Respondent č. 4

¹³² Rozhovor ze dne 20.3.2023. Respondent č. 5

¹³³ Rozhovor ze dne 19.1.2023. Respondent č. 3

¹³⁴ Rozhovor ze dne 27.3.2023. Respondent č. 8

7. Závěr analytické části

Výpovědi respondentů na kladené otázky a následná analýza těchto odpovědí pomohla rozklíčovat určité kategorie. Všichni muslimové, kteří byli vybráni pro můj výzkumný vzorek, přicestovali do České republiky z důvodu studia. V jejich zemi bylo vysokoškolské studium nedostatečné a nekvalitní. Důvodem, proč si tedy respondenti zvolili Českou republiku, bylo kvalitní vzdělání, které je zde poskytováno všem studentům bez rozdílu. Oproti jiným evropským zemím, kam mohli migranti za studiem vycestovat, si zvolili Českou republiku zejména z důvodu nízkých nákladů na život. Obecně je tedy v očích respondentů Česká republika cenově dostupná země s poskytovaným kvalitním vzděláním. Další výhodou byla také geografická poloha země, která leží ve středu Evropy. V tom spatřovali respondenti výhodu zejména v dostupnosti cestování do jiných zemí a mimo jiné také schůdnou teplotu, kdy v ani jednom z ročních období nedosahují teploty extrémních hladin.

Začlenění do české společnosti nebylo na začátku příliš snadné pro žádného z respondentů. Důvodem bylo, že jejich premigrační zkušenosti byli zcela odlišné od postmigrační. Největší zmiňovanou překážkou pro začlenění byla pro muslimy zpočátku neznalost českého jazyka, ale s osvojením si češtiny u respondentů také stoupal pocit pozitivního soužití s českou majoritou, jelikož se mohli dát do řeči s lidmi na ulici nebo požádat česky o pomoc. V počátcích přistěhování hrála významnou roli v životě každého z nich muslimská komunita, která se v Praze nachází. U té nalézali nejen emocionální podporu, ale také se spolu s lidmi z muslimské komunity mohli věnovat povinnostem a zájmům spojených s islámským náboženstvím. Největší rozdíly, které respondenti v těchto v české a muslimské komunitě uváděli, je právě ve vztahu k náboženství. Česká společnost je výrazně ateistická, ale islám ovlivňuje veškeré další aspekty života jednotlivců a to nebylo pro Čechy snadné pochopit. Skrze rozhovory se také ukázalo, že se veškeré výzvy snaží respondenti překonávat.

Přítomnost muslimů v české společnosti s sebou přináší mnoho negativních postojů ze strany majority. Zajímavým zjištěním, kterého jsem si ze své pozice do této doby nebyla úplně vědoma, bylo, že zejména při setkávání se starší generací Čechů jsou muslimové vnímání negativně. Většina z nich se domnívá, že hlavním faktorem, který má obecně na jejich přístup k muslimům vliv, jsou média. Média vykreslují všechny muslimy jako jednotnou skupinu a řadí je do extremistických pozic bez ohledu na individualitu. Lidé, kteří měli vůči respondentům negativní názor nebo předsudek podmíněný právě těmito zprávami z mediálních zdrojů, změnili po bližším kontaktu s respondenty svůj názor. Většina

z přichozích muslimů jsou totiž od medializovaného stereotypu zcela odlišní. Při setkávání se s mladší generací už muslimové zažívají pocit většího přijetí a podpory. Tuto rozdílnost v postojích obou generací spatřují zejména ve fenoménu cestování a životní zkušenosti. Mladší generace je často ta, která již ve svém životě vycestovala za hranice České republiky nebo Evropské unie, anebo mají dokonce osobní zkušenost s muslimy v islámských zemích. Je však nutné uvést, že mladší generace je často obecně tolerantnější.

Vztahy k muslimům ve vzdělávacích institucích byly většinou pozitivní. Muslimové se setkali spíše s přijetím a s případnou podporou. Celkově hodnotí muslimové české školství jako kvalitní a dobře připravené na studující cizince. Jedinou výtkou, kterou vůči českému vzdělávacímu systému mají, je občas nedostatečné porozumění jejich potřebám v rámci své víry. Podle respondentů vše plyne z nedostatečné informovanosti, která by se dala vyřešit různými aktivitami, anebo semináři, kde by byly rozdíly obou kultur diskutovány. Nakonec se také ukázalo, že více než polovina dotazovaných chce v České republice zůstat i nadále, tedy po skončení svých studií. Celkově se dá uvažovat, že respondenti jsou dobře integrováni do české společnosti.

8. Transkulturní reflexe

Soužití lidí, komunit nebo skupin, které pochází z jiných kulturních oblastí, se často jeví jako překážka, kterou je pro docílení poklidného soužití takových lidí ve vymezeném prostoru nutné překonat. V posledních desetiletích, kdy stoupá míra migrace spolu s globalizací a homogenita jednotlivých států je již dávnou minulostí, je nutné tyto překážky, vzniklé na základě kulturních předpokladů, umět zdolát. Právě o to usiluje transkulturní komunikace a lidé, kteří se tímto oborem zabývají. Je důležité si uvědomit, že transkulturní komunikace netkví pouze v porozumění a akceptaci rozdílů, ale také v jejich uznání a respektování. Identita každého člověka je ovlivněna sociokulturním prostředím, ve kterém žije a zejména, do kterého se narodil a v němž vyrostl. Během dětství a rané fáze života se totiž naše pohledy na svět, jeho chápání, postoje k určitým věcem a vzorce chování formují nejsilněji. Právě k takové kultuře má jedinec nejbližší, strávil-li v ní dostatek času. Ať už se jakýmkoli možným způsobem člověk vymaní ze svého přirozeného sociokulturního prostředí a vchází do nového, znamená to pro něj, že stojí na prahu dvou různých kultur. V takovém případě platí, že identita lidí této společnosti více nebo méně nekoresponduje s identitou, se kterou se doposud jedinec ztotožňoval. Právě v takových případech je nutné, aby se jedinci s odlišnými hodnotami, normami a porozuměním dokázali vyvarovat předsudkům a stereotypizaci, se kterými do vzájemného vztahu mohou vstupovat a pracovali na vytvoření nové, společné identity. Díky otevřenosti dochází ke vzájemnému obohacování obou skupin.

Vzdělávání, anebo předávání doposud nabytých a získaných znalostí nebo dovedností můžeme označit jako univerzální prvek pro každou sociální skupinu. To, jakým způsobem je ale praxe tohoto fenoménu vykonávána, již bývá kulturně podmíněno. Ve vztahu k obsahu mé práce je vhodné zmínit, že právě proces vzdělávání nově příchozích muslimů v České republice přináší určité překážky. Těmi jsou již zmiňované předsudky, jazyková bariéra a kulturní rozdíly. Pokud se takové překážky podaří překonat, vzdělávací proces může být dobrým nástrojem pro integraci a začleňování muslimů do české společnosti. Muslimští studenti mohou dokonce do českých škol přinést nové perspektivy, které mohou obohatit nejen ostatní studenty, ale také vyučující a celou vzdělávací instituci. Zároveň pak, pokud je prostředí a klima ve vzdělávací instituci vnímáno muslimským studentem kladně, může být podobně vnímán i zbytek společnosti. Právě to je ideálním předpokladem pro úspěšnou integraci do majority.

Překonání vzniklých překážek vyžaduje dialog mezi všemi zainteresovanými stranami, které musí spolupracovat na vytvoření pozitivního a inkluzivního prostředí. Pokud mají snahu

vést dialog a pracovat na vzájemném porozumění, jsou možné vřelé vztahy i poklidné soužití v rámci celé společnosti uvnitř hranic státu. Právě o vytvoření prostoru se vzájemným porozuměním a respektem mezi lidmi, kteří mají odlišné jazykové, kulturní, náboženské nebo etnické pozadí se transkulturní komunikace snaží. Přispívá k toleranci a uvědomění si kulturní rozmanitosti, se kterou se již v dnešním světě setkává každý z nás. Snaží se vytvářet prostředí, které podporuje vzájemné soužití, ale také spolupráci a schopnost vytváření nových vztahů bez ohledu na odlišnosti. Skrze kontakt s jinakostí člověk poznává i sám sebe, což může pomoci objevit a pochopit vlastní hodnoty a fungování, které byly doposud vnímány jako běžná samozřejmost. Díky tomuto procesu se člověk učí novému a svět kolem sebe vnímá jinými očima. Setkání s jinakostí se někdy také může projevit jako stresující a člověk se může cítit ohrožený nebo ztracený. Proto je nutné snažit se onu odlišnost, která stojí na druhé straně pochopit. To je klíčem, kterým otevíráme zámky novým možnostem, schopnostem a rozhledům, které nás mohou motivovat ke změně a posunu.

9. Závěr

Muslimové jsou náboženskou skupinou, která se na území evropského kontinentu vyskytovala již od dob jeho samotného vzniku. V průběhu historického soužití ale nebyly vztahy muslimů a Evropanů příliš přívětivé. To zapříčiňovalo mnoho okolností, které vždy pramenily z jediného, a tím byla odlišnost, která je odjakživa spojována s nepochopením a nepřijetím. I v dnešní moderní době, kdy v žádné části světa nenalezneme společnost, která by byla striktně homogenní, stále přetrvávají určité předsudky a stereotypy vůči „těm druhým“. V mé práci jsem se snažila poukázat na to, že tuto pomyslnou hranici mezi my a oni je potřebné překonávat a není to úplně nezvladatelné.

Muslimové jsou v České republice stále malou skupinou, ale její rozdíly oproti české společnosti jsou výrazné. Mým cílem bylo poukázat na možnosti začlenění muslimů do české společnosti. Integrace je procesem začleňování, která převládá v západních liberálních společnostech, a to tedy i v té české. V tomto procesu jsou lidé těmi, kdo tvoří aktivní roli a vytváří prostředí pro kulturní, etnickou a náboženskou rozmanitost a vzájemné pochopení. Snažila jsem se poukázat na to, že na území jednoho státu spolu mohou obě komunity i přes rozdíly vést rovnocenný a respektující dialog.

Vzdělávací instituce jsou těmi, které muslimům přicházejícím do České republiky na účelem studia poskytují první a intenzivnější kontakt s českými občany. Ukázalo se, že ti jedinci, kteří se setkali s otevřeností a s přívětivým přijetím ostatních studentů nebo vyučujících mají obecně lepší pocit z celé majoritní společnosti a naopak. To se také odráží v jejich plánech do budoucna a v pocitech zůstat v České republice i nadále. Stejně tak, jako při příchodu musí muslimové překonávat jazykovou bariéru, jsem se s ní potýkala i já při vedení polostrukturovaných respondentů. Během rozhovorů s respondenty vyvstávalo na povrch často téma medializace islámského světa a muslimů samotných. Obraz, který je českými médii společnosti prezentován, je velmi negativní. Zjistila jsem tedy, že vzdělávací instituce ve většině případů integraci muslimů do české společnosti napomáhají, ale média jsou tím, co proces integrace zhoršuje. Média a především novináři, kteří vytváří informace o muslimech, nesou velkou zodpovědnost v tom, jak bude na tuto menšinu nahlíženo. V dnešní době jsou totiž média považována za hlavní zdroj informací pro celé spektrum České populace. V takovém případě, kdy je muslimská komunita vykreslována pouze v jednom světle a to takovém, že většinou o muslimech hovoří ve špatném slova smyslu, tyto zdroje zkreslují pohled na celou komunitu, kterou nevidí jako jednotlivé osoby s různými projevy chování. Právě to je to, co v české společnosti ukotvuje negativní stereotypy o muslimech. To

může být důvodem, proč se muslimové v české společnosti necítí tolik vítaně a je tím zhoršována jejich integrace do společnosti. Pokud se setkávají ze strany Čechů s negativním přístupem, raději se seskupují s ostatními muslimy, se kterými mají vůči sobě vzájemné pochopení a vyhýbají se úplnému začlenění do komunity Čechů. Sama jsem se utvrdila v tom, že většina muslimů v České republice jsou mírumilovní lidé, kteří se snaží přizpůsobit místní kultuře a životnímu stylu.

Vzhledem k tomu, že muslimové jsou v České republice stále relativně novou a málo početnou komunitou, je důležité tuto problematiku více sledovat a věnovat se výzkumu v této oblasti, jehož výsledky povedou k vzájemnému dialogu. Tato práce může posloužit jako inspirace pro další výzkum zabývající se touto oblastí v kontextu českého prostředí. Člověk jako takový je velkým tajemstvím, a právě skrze kontakt s jinakostí promítající se do zastávaných hodnot, postojů a životního stylu poznáváme nejen to, ale mimo i sami sebe. Myslím, že se mi touto prací podařilo poukázat hlavně na to, pokud mají jednotliví lidé snahu vést dialog, jsou možné vřelé vztahy i poklidné soužití. Všechny tyto aspekty jsou totiž výrazně sociálními aspekty, jelikož bez jednotlivých osob by veškeré pojmy ztrácely na významu a byly by pouhými prázdnyými schránkami.

10. Zdroje

Publikace

1. BEČKA, Jiří a Miloš MENDEL. *Islám a české země*. Olomouc: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-034-8.
2. CORETH, Emerich. *Co je člověk*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-170-9.
3. ČERNÝ, Karel, ed. *Nad Evropou půlměsíc*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3066-3.
4. DEAUX, Kay. *To be an immigrant*. New York: Russell Sage Foundation, 2006. ISBN 978-0-87154-085-0.
5. DENNY, Frederick M. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 80-85190-69-9.
6. GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86-103-23-4.
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
8. JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOSÁV, Kateřina, OBROVSKÁ, Jana a Adéla SOURALOVÁ. *Etnická rozmanitost ve škole. Stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.
9. JUHÁS, Vladimír. *Člověk jako východisko dialogu kultur: Konkrétní aplikace*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013. ISBN 978-80-7405-316-0.
10. KIVISTO, Peter a Thomas FAIST. *Beyond a border: the causes and consequences of contemporary immigration*. Los Angeles: Pine Forge Press, SAGE, 2010. ISBN 978-1-4129-2495-5.
11. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.
12. LAZAROVÁ, Bohumíra, Lenka HLOUŠKOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ, Milan POL a Josef LUKAS. *Řízení inkluze ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8037-9.
13. MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální psychologie*. Praha, sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 978-80-86429-25-0.
14. PAVLÍKOVÁ, Eva. *Muslimští migranti a český sekulární stát*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-018-5.

15. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-709-1.
16. PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2011. ISBN 80-7254-866-2.
17. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.
18. REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy, 2008. ISBN 978-80-7309-499-7.
19. SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.
20. SAYAD, Abdelmalek. *The suffering of the immigrant*. Cambridge: Polity, 2004. ISBN 978-0-745-62642-0.
21. SCHWEIDLER, Walter. *Human rights and human dignity*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 2012. ISBN 978-3-89665-567-7.
22. ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-20-7.
23. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
24. VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-74-7.

Online zdroje:

25. HLADÍK, Jakub. *Paradigmatický dualismus ve výzkumu v multikulturní výchově*. Pedagogická orientace (Journal of the Czech Pedagogical Society). [online]. [cit. 12.4.2023]. Dostupné z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-ade91b89-ce92-4b8e-b806-21b409ac529e>
26. MAŘÍKOVÁ Karla. *Porodnost v islámských a afrických zemích zhoršuje klima*. ParlamentníListy.cz [online]. [cit. 11.4.2023]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/profily/Karla-Marikova-111879/clanek/Porodnost-v-islamskych-a-africkych-zemich-zhorsuje-klima-79253>
27. *Místopisný průvodce*. WANET s.r.o. [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10674/praha/pocet-obyvatel/>

28. *Obyvatelstvo podle náboženské víry*. Český statistický úřad [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenskavira?fbclid=IwAR3uMpMGJohVktiKfWYMw9FN5kp6ALF1A8OmtSHm41UAk2A9uCO4d7UH3wM>
29. POPOVOVÁ Klára. *Cesty muslimů do Evropské unie*. Encyklopedie migrace [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/cesty-muslimu-evropske-unie/>
30. ŠTAMPACH Ivan. *Muslimové v České republice a změny v pražské muslimské obci*. Deník referendum. [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/29099-muslimove-v-ceske-republice-a-zmeny-v-prazske-muslimske-obci>
31. *Vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé)*. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 26.4.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobem.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
32. *Zákon č. 561/2004 Sb.* AION CS, s. r. o. [online]. [cit. 27.4.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1>